

คู่มือสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กระทรวงศึกษาธิการ

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

คู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปศึกษา
ผ ๑๐๑ - ผ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือคู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒
ศิลปะกับชีวิต ๑ - ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง จำนวน ๑๐,๕๐๐ เล่ม
ลิขสิทธิ์เป็นของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๘
ผู้จัดพิมพ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
ISBN 974-26-7810-3

**ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน**

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำคู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนรายวิชาศิลปศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๘

(นายสุวิทย์ รัตมิมุติ)

รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในกลุ่มพัฒนาบุคลากร ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ เพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษานั้น คณะกรรมการได้จัดทำหนังสือเรียนรายวิชาศิลปะศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ไปแล้ว เพื่อให้การดำเนินการเรียนการสอนเป็นไปตามเนื้อหาและสอดคล้องกับหนังสือเรียนรายวิชาศิลปะศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒ คณะกรรมการฯ จึงได้จัดทำคู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนรายวิชาศิลปะศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ขึ้น

อนึ่ง การเรียนการสอนศิลปะศึกษา ตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปะต่อการดำรงชีวิต มีความภาคภูมิใจ สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ ตลอดจนมีทักษะกระบวนการในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้เป็นอย่างดี

กรมวิชาการ หวังว่าคู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนวิชาศิลปะศึกษาเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถดำเนินการและจัดกิจกรรมได้อย่างสอดคล้อง และเหมาะสมตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และขอขอบคุณคณะกรรมการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำคู่มือครูที่ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

นาง น. น.

(นางกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)

อธิบดีกรมวิชาการ

กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

สารบัญ

บทนำ	หน้า
บทที่ ๑ ทักษะศิลป์	๑
๑.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู	๑
๑.๒ สารสำคัญของศิลปะกับชีวิต	๒
๑.๓ หลักและวิธีการสอนศิลปะกับชีวิต	๑๖
๑.๔ ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๒๘
๑.๕ แนวทางการประเมินผลวิชาศิลปะกับชีวิต	๔๐
๑.๖ แหล่งวิทยาการทางทัศนศิลป์	๔๓
บทที่ ๒ นาฏศิลป์	๔๔
๒.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู	๔๔
๒.๒ สารสำคัญของวิชานาฏศิลป์ในหนังสือเรียน	๔๕
๒.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอนนาฏศิลป์	๔๖
๒.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี	๔๗
๒.๕ ตัวอย่างแผนการสอน	๔๘
๒.๖ หลักการการประเมินผล	๕๑
๒.๗ แหล่งวิทยาการทางนาฏศิลป์	๕๓
บทที่ ๓ ดนตรีไทย	๕๔
๓.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู	๕๔
๓.๒ สารสำคัญของดนตรีไทยในหนังสือเรียน	๕๔
๓.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอนดนตรีไทย	๖๓
๓.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี	๖๓
๓.๕ ตัวอย่างแผนการสอน	๖๕
๓.๖ การวัดผลประเมินผล	๖๗
๓.๗ แหล่งความรู้สำหรับค้นคว้าข้อมูลดนตรีไทย	๖๘

บทที่ ๔ ดนตรีสากล

- ๔.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู
- ๔.๒ สาระสำคัญของดนตรีสากลในหนังสือเรียน
- ๔.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอน
- ๔.๔ หลักการและเทคนิคการสอนที่ดี
- ๔.๕ ตัวอย่างแผนการสอน
- ๔.๖ หลักการประเมินผล
- ๔.๗ แหล่งวิทยาการทางดนตรีสากล

หน้า

๖๙

๖๙

๖๙

๗๑

๗๔

๗๔

๘๒

๘๔

- บรรณานุกรม

๘๙

- รายชื่อคณะกรรมการ

๙๔

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนศิลปะกับชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจทักษะพื้นฐาน อันจะนำไปสู่ความชื่นชมทัศนศิลป์ ดนตรีสากล ดนตรีไทย และนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลทำให้วิถีชีวิต ความคิด ค่านิยมของบุคคลในสังคมมุ่งเน้นไปทางด้านบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ศิลปะจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ให้มีความสมดุล เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์รับรู้คุณค่าของความงาม มีรสนิยมในการดำเนินชีวิต

ผู้สอนศิลปะกับชีวิตจะต้องตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของสาระวิชาศิลปะกับชีวิต อย่างชัดเจนเข้าใจหลักการของวิชาศิลปะกับชีวิตอย่างถูกต้อง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ก็จะมีทิศทางพัฒนาผู้เรียนได้ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ดังนั้นผู้สอนจะต้องศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาธรรมชาติของผู้เรียน เลือกสรรทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชา

การสอน คือการพยายามส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามด้วยวิธีการต่าง ๆ ทฤษฎีการสอนจะบอกวิธีการจัดการเรียนการสอน เนื้อหาที่จะส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีทิศทางและมีความหมายสำหรับผู้เรียน ทฤษฎีพัฒนาการจะบอกรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีความสนใจความต้องการที่แตกต่างกันแต่ละวัย

การจัดการเรียนการสอนศิลปะกับชีวิตเพื่อให้เกิดความชื่นชมได้ มีผู้เสนอแนวคิดที่ต่างต่างกันตามความเชื่อและวิธีการแสวงหาความรู้ที่มีประสบการณ์ในแต่ละสาขาวิชา บางกลุ่มมีความเชื่อว่าความชื่นชมจะเกิดขึ้นได้กับผู้เรียนจะต้องเน้นการฝึกทักษะฝีมือให้เกิดความเชี่ยวชาญเป็นอันดับแรกสิ่งที่ตามมาคือความชื่นชม นักการศึกษาศิลปะบางกลุ่มก็มีความเชื่อว่าถ้าหากทฤษฎีสุนทรียศึกษามาจัดกระบวนการเรียนการสอนก็สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชมได้ ขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีสุนทรียศึกษา ได้แก่ การสร้างความประทับใจและการสร้างสรรค์

การสร้างความประทับใจคือ การเรียนรู้ส่วนประกอบย่อยของศิลปะ โครงสร้าง เทคนิค วิธีการ และการรับรู้ ความรู้สึกที่ผลงานศิลปะก่อให้เกิดแก่ผู้เรียนหรือผู้ชม

ส่วนการสร้างสรรค์ คือการแสดงออกทางการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เพื่อแสดงออกสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้ปรากฏออกมาในผลงาน แนวความคิดการนำเสนอเรื่องกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาแต่ละสาขาในศิลปะกับชีวิต

คู่มือครูศิลปะกับชีวิตเล่มนี้มีวัตถุประสงค์จะนำเสนอแนวทางสำหรับผู้สอนได้มีโอกาสเลือกศึกษาสำหรับการวางแผนการสอน การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการเพื่อการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมรวมทั้งการประเมินผล เนื่องจากศิลปะกับชีวิตประกอบด้วย ๔ สาขาวิชา ได้แก่ ทัศนศิลป์ ดนตรีสากล ดนตรีไทย และนาฏศิลป์ ซึ่งแต่ละสาขามีลักษณะเฉพาะและการเข้าถึงความรู้ที่แตกต่างกันแต่ก็มีความสามารถนำมาจัดการเรียนการสอนร่วมกันได้ แต่ไม่ใช่ทั้งหมด ด้วยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละสาขาวิชาจึงได้แบ่งคู่มือครูเป็น ๔ ตอน ดังกล่าวเพื่อสะดวกสำหรับผู้สอนใช้ในการศึกษาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล

สำหรับตัวอย่างการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนบางกิจกรรมที่สามารถบูรณาการกันได้และได้นำเสนอให้เห็นเป็นแนวทาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสนใจสำหรับผู้เรียนเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการจัดการเรียนการสอน และให้ผู้เรียนได้แนวคิดวิชาแต่ละวิชานั้นสามารถนำมาสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันได้

ผู้สอนต้องเข้าใจอย่างถูกต้องว่า ศิลปะกับชีวิตจะต้องจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการบูรณาการแต่เพียงอย่างเดียว ศิลปะแต่ละสาขาไม่สามารถจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวด้วยตัวของตัวเอง ศิลปะจะต้องเกี่ยวเนื่องกับชีวิตของบุคคล สังคมและสิ่งแวดล้อม บุคคลที่มองอะไรในลักษณะแยกส่วน หรือมองเห็นความสำคัญของวิชาแต่ละวิชาโดยขาดความสัมพันธ์กันกับสภาพแวดล้อมจะทำให้บุคคลนั้นมีโลกทัศน์ที่แคบ ไม่สามารถคิดและมองอย่างครอบคลุมรอบหรือองค์รวมได้ กระบวนการคิดแบบองค์รวมจะมีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ในยุคโลกาภิวัตน์

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

วิชาศิลปศึกษา

จุดประสงค์

๑. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
๒. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทยและรู้จักรักษา
เพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
๓. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และระสนิยม
๔. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง

ศ ๑๐๑ ศิลปะกับชีวิต ๑

๑ คาบ/สัปดาห์/ภาค

๐.๕ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ไม้เรือง การเขียนรูป และ/หรือการปั้นรูป
ตามแบบหรือของจริง โดยเน้นการสังเกต รูปร่าง รูปทรง ขนาดสีและสัดส่วน ด้านขับร้อง ดนตรี
นาฏศิลป์ในเรือง การขับร้องเพลงร่าวง เพลงพื้นเมือง เพลงประกอบการฟ้อนร่าและเพลงอื่น ๆ
โดยสามารถฟังและทำจังหวะให้เข้ากับเพลง และฟ้อนร่าอย่างง่าย ๆ เพื่อให้ความรู้พื้นฐานความ
เข้าใจชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

ภาพบูรณาการประดับศาสนสถาน วัดเขาตะเครา จังหวัดเพชรบุรี

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและฝึกปฏิบัติงานศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในเรื่อง การเขียนรูป และ/หรือการปั้นรูป เป็นทิวทัศน์หรือเรื่องราวการดำรงชีวิตและอื่น ๆ ตามความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของแต่ละคน ด้านขับร้องดนตรี นาฏศิลป์ในเรื่องการขับร้องบรรเลงเพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงพื้นเมือง เพลงประกอบการฟ้อนรำ และเพลงอื่นๆ โดยใช้โน้ตขั้นพื้นฐานประกอบ และการฟ้อนรำที่มีแบบแผนอย่างง่าย ๆ เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะนั้นๆ

ภาพเขียนตามหลักการเคลื่อนไหวในขณะสร้างภาพและดูภาพที่สำเร็จแล้ว ในลักษณะนามธรรมอย่างมีศิลปะ (นาฏลักษณ์ที่แฝงไว้ในทัศนศิลป์) จะมองให้เห็นเป็นรูปอะไรก็ได้ เป็นการพัฒนาจินตนาการของผู้ดูและผู้สร้างภาพ

บทที่ ๑ กศนศิลป์

๑.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู

คู่มือครูประกอบการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๑-๒ (ศ ๑๐๑-ศ ๑๐๒) สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เล่มนี้ เป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูได้ใช้เป็นแนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต นำนักเรียนไปสู่เป้าหมายของหลักสูตรที่ต้องการ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญดังนี้

๑. เพื่อช่วยให้ครูได้ศึกษาเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในหนังสือเรียนได้ถูกต้องชัดเจน และสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับหนังสือเรียนและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ได้
๒. เพื่อเสนอแนะหลักและวิธีการสอนและตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตไปสู่ความชื่นชมได้
๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการและวิธีการเกณฑ์การประเมินผล วิชาศิลปะกับชีวิต รวมทั้งแหล่งศึกษาค้นคว้าทางศิลปะซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตบรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

คณะผู้จัดทำหวังว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิตคงจะสามารถใช้หนังสือเรียนและคู่มือครูผสมผสานกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและแหล่งวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งศิลปะการสอนและจิตใจที่งดงามของครู ในอันที่จะพัฒนานักเรียนไปสู่ความสำเร็จ นั่นก็คือ การเสริมสร้างความรักความชื่นชมในศิลปะ และนำศิลปะมาเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตลอดไป

ภาพพระวิษณุ เทพเจ้าแห่งการช่างฝีมือไทย หรือทักษะความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้น

ภาพพระพิฆเนศ เทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการ หรือความชาญฉลาด จากวิถีมหาธาตุ จ.เพชรบุรี

๑.๒ สารสำคัญของ ศิลปะกับชีวิต

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์

เนื่องจากจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปะกับชีวิต ต้องการให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งล้วนเป็นศิลปะที่มุ่งสนองความต้องการด้านอารมณ์ ความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความสมดุลและมีความสุข โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

ศิลปะมีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ

ศึกษาธรรมชาติจากชายทะเล เขาตะเกียบ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

มนุษย์ชื่นชมความงามของธรรมชาติจากการมองเห็น จึงได้บันทึกความงามนั้นไว้ด้วยการวาดรูปหรือปั้นแกะสลักรูปแบบจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นศิลปะด้านทัศนศิลป์ขณะเดียวกันเสียงในธรรมชาติก็สอนให้มนุษย์รู้จักความไพเราะ ความตื่นเต้นเร้าใจจึงได้นำมาสร้างสรรค์เป็นเสียงเพลงหรือดนตรี และลีลาการเคลื่อนไหวของธรรมชาติก็เป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์บรรจงประดิษฐ์คิดทำท่าและลีลาท่าทางในศิลปะด้านนาฏศิลป์

ศิลปะที่สนองความต้องการทางด้านจิตใจ

ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ต่างก็เป็นศิลปะในสาขา “วิจิตรศิลป์” ซึ่งก่อให้เกิดความชื่นชมทางใจ ช่วยผ่อนคลายความเคร่งเครียดในชีวิตประจำวันและช่วยจรรโลงจิตใจให้อ่อนโยน นุ่มนวล เยือกเย็น และบรรเทาเศร้าหมองได้เป็นอย่างดี

องค์ประกอบศิลปะที่สัมพันธ์กัน

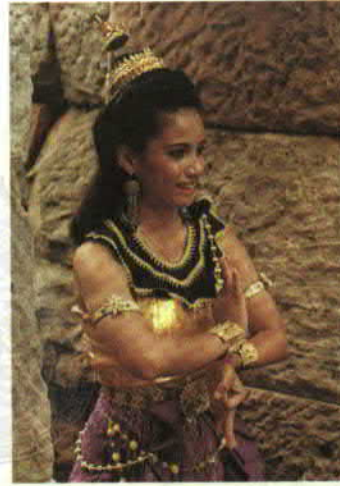

ศิลปะภาคเหนือแสดงถึงการจัดจังหวะตำแหน่งส่วนประกอบในภาพเหมือนท่วงท่าของ คีตศิลป์ การวางท่าทางเหมือนนาฏศิลป์ และการสร้างงานด้วย สื่อ ทัศนศิลป์ สัมพันธ์ภาพของ ๓ สิ่งในศาสตร์เดียวกัน

ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบศิลปะในการสร้างสรรค์ความงาม ได้แก่ **ความเป็นเอกภาพ** และการประสานกลมกลืน **จุดสนใจ** หรือการเข้าใจ **ความสมดุล** หรือความพอดี **จังหวะลีลา** ที่ช่วยให้งานศิลปะเคลื่อนไหวอย่างงดงามและมีชีวิตชีวาท่วงท่าอ่อนหรือความต่อเนื่องเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์กันของเส้นสีในภาพวาดของระดับเสียงในดนตรี และลีลาท่าทางในนาฏศิลป์

ถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะด้านอารมณ์และความรู้สึกเดียวกัน

แม้ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เป็นศิลปะที่สามารถรับรู้ และชื่นชมโดยผ่านประสาทสัมผัสคนละด้านแต่ก็มีจุดศูนย์รวมเดียวกันคือ "จิตใจ"

เกื้อหนุนและคำจูงงานศิลปะซึ่งกันและกัน

เครื่องดนตรีได้รับการออกแบบตกแต่งทั้งการวาดภาพ แกะสลักประดับมุกให้เกิดความสวยงาม

การแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูง เช่น "โขน" จะต้องอาศัยช่างศิลป์ออกแบบเครื่องแต่งกาย และประดิษฐ์หัวโขน ตามบทของผู้แสดง

เวทีแสดงดนตรี นาฏศิลป์ และการละคร จะต้องเขียนฉากและตกแต่งให้สัมพันธ์กับเรื่องราวการแสดง

และห้องแสดงนิทรรศการศิลปะยังต้องอาศัยเสียงดนตรีประกอบช่วยเสริมบรรยากาศทางศิลปะด้วยเช่นกัน

สาระสำคัญด้านทัศนศิลป์

การชื่นชมความงามในธรรมชาติ

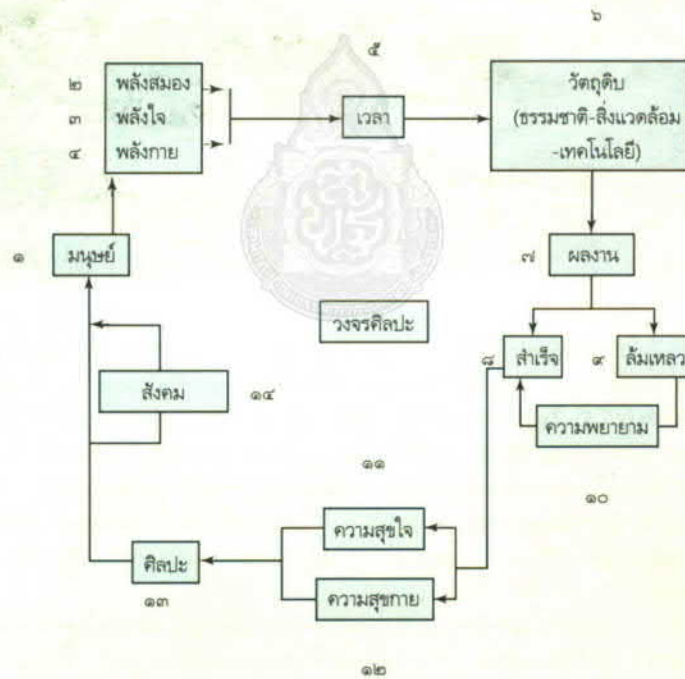
การเรียนรู้ศิลปะ จำเป็นต้องมีคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่ง คือ ความเป็นคนช่างสังเกต มีจิตใจละเอียดอ่อน ความรู้สึกไวต่อความงามในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ฉะนั้นการเรียนรู้ศิลปะกับชีวิตจึงมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักการสังเกต และคิดวิเคราะห์หาความงามจากธรรมชาติ ได้แก่ จุด รูปวาง รูปทรง พื้นผิว ลวดลาย สี สัน แสงเงา ช่องว่าง ฯลฯ ในธรรมชาติ รวมทั้งองค์ประกอบของธรรมชาติที่แฝงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความพอดีพอเหมาะหรือความสมดุลกัน และจุดสนใจหรือจุดเด่นในธรรมชาตินั้น ๆ เมื่อสามารถชื่นชมความงามในธรรมชาติได้เช่นนี้ ก็จะน้อมนำจิตใจให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติ นำไปสู่การอนุรักษ์พัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ในที่สุด

นอกจากนี้การรู้จักสังเกตและชื่นชมในความงามของธรรมชาติ ก็จะเป็นพื้นฐานอันสำคัญในการเรียนรู้ปฏิบัติงานศิลปะ และนำไปสู่การชื่นชมความงามของศิลปะได้ต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติเป็นแม่แบบและเป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์สร้างสรรค์งานศิลปะนั่นเอง

จากธรรมชาติ สู่ศิลปะ สู่ชีวิต

ศิลปะเกิดจากมนุษย์สร้างสรรค์ผลงานเลียนแบบธรรมชาติในสิ่งที่ธรรมชาติมีให้ และในสิ่งที่ธรรมชาติไม่มี มนุษย์ก็ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ตลอดจนปรับปรุงพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้มีคุณค่า และประโยชน์มากยิ่งขึ้น

มนุษย์ชื่นชมธรรมชาติ จากนั้นมนุษย์จึงได้นำความชื่นชมนั้นมาสร้างสรรค์ศิลปะ มนุษย์ชื่นชมศิลปะ และมนุษย์จึงได้นำศิลปะมาใช้กับชีวิตและพัฒนาชีวิต จึงเกิดเป็นคุณค่าและความหมายของศิลปะกับชีวิต

ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการสอน ศิลปะกับชีวิต

ความคาดหวังของหลักสูตร

หลักสูตรของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ๔ ประการ ดังนี้

๑. ให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

แผนการสอนใช้เด็กเป็นศูนย์กลางหรือไม่ กิจกรรมต่าง ๆ เริ่มต้นจากเด็กหรือจากครูเป็นผู้สั่งการหรือบอกให้เด็กทำ

วิชาศิลปะกับชีวิตควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกปฏิบัติกิจกรรมที่ถนัด สนใจ และใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างอิสระมีความสุขและมีความสุขในการทำกิจกรรม

๒. ให้เด็กได้ "ค้นพบ" ด้วยตนเอง

ใช้วิธีการให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ จนกระทั่งเกิดการค้นพบด้วยตนเองหรือไม่ เป็นการให้อิสระแก่นักเรียนที่จะคิดสร้างสรรค์งานศิลปะที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบใครได้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน น่าตื่นเต้น และเป็นที่ชื่นชม

๓. ให้เด็กใช้ “กระบวนการ” จนเป็นนิสัย

ให้เด็กทำกิจกรรมเป็นกระบวนการมีขั้นตอนครบวงจร คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรือเน้นเนื้อหา - บอกความรู้ให้เด็กอย่างเดียว

วิชาศิลปะกับชีวิต เป็นวิชาที่เน้นการปฏิบัติ ซึ่งเหมาะกับการใช้ “ทักษะกระบวนการ” โดยเริ่มจากความตระหนัก สนใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงาน คิดจินตนาการหารูปแบบ เลือกสรรจากหลาย ๆ แบบ เหลือเพียงแบบที่พอใจที่สุด แล้ววางแผนการทำงาน - เตรียมอุปกรณ์ ปฏิบัติงานด้วยความสนุกสนานชื่นชม ตรวจสอบประเมินผลระหว่างปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น และแสดงความรู้สึกชื่นชมเมื่อผลงานสำเร็จ รวมทั้งสามารถวิจารณ์ผลงานของตนเองได้

กระบวนการกลุ่มกับการจัดกิจกรรมทางศิลปะ

การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการจัดการร่วมกันโดยทำงานเป็นกลุ่มในการจัดกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การวาดภาพร่วมกัน จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักเรียนรู้จักการประสานประโยชน์ ร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการได้เป็นอย่างดี

๔. ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ผลิตเองในชุมชนหรือท้องถิ่น

มีการผลิตสื่ออุปกรณ์ขึ้นใช้เอง และให้เด็กรู้จักหามาจากชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง หรือซื้ออุปกรณ์ราคาถูกจากร้านค้า

วิชาศิลปะกับชีวิต สามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนใช้วัสดุจากท้องถิ่นมาประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ รวมทั้งการนำเศษวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปะกับชีวิตคืออะไร

ศิลปะกับชีวิต เป็นวิชาบังคับแก่นที่ประกอบด้วยเนื้อหาด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ โดยมุ่งให้นักเรียนรู้จัก เข้าใจและชื่นชมในศิลปะ ตลอดจนนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยพัฒนาอารมณ์จิตใจและมุ่งประโยชน์ใช้สอย

วิชาศิลปะกับชีวิต เปรียบเสมือน “เครื่องมือที่มีกลไก” ที่จะมาช่วยผ่อนคลายความเคร่งเครียดในชีวิตประจำวัน จากการเรียนในวิชาที่ยากและหนักสมองโดยเน้นกิจกรรมที่สนุกสนานเพลิดเพลิน “ทุกคนทำได้” และท้าทายความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่ความชื่นชมในศิลปะ

จุดเน้นของวิชาศิลปะกับชีวิต

จุดเน้นที่แสดงภาพรวมของวิชาศิลปะกับชีวิต ๑ - ๖ สรุปได้ดังนี้

- มีความรู้ ความเข้าใจชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะ
- ความสามารถในการปฏิบัติงานศิลปะและการแสดงออกศิลปะได้ตามวุฒิภาวะ
- สามารถนำความรู้ ความเข้าใจทางศิลปะมาปรับใช้อย่างเหมาะสม มีรสนิยม เกิดความงาม และความกลมกลืนกับชีวิตประจำวัน
- สามารถใช้ศิลปะให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

สำหรับวิชาศิลปะกับชีวิต ๑ - ๒ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีจุดเน้นเฉพาะ ให้มีความรู้ความเข้าใจชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะ โดยเริ่มต้นจากการเห็นคุณค่าและความงามของธรรมชาติ และนำวัสดุศิลปะ โดยให้ปฏิบัติงานศิลปะขั้นพื้นฐาน มุ่งให้เกิด “ความชื่นชม” มิใช่มุ่งทักษะฝีมือให้เกิด “ความเชี่ยวชาญ” ซึ่งเป็นไปได้ยากในการที่จะสอนให้นักเรียนทุกคนที่มีวุฒิภาวะ ความสนใจ และความถนัดที่แตกต่างกัน สามารถปฏิบัติงานศิลปะอย่างผู้ชำนาญงานได้

ความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ด้านทัศนศิลป์

ทัศนศิลป์ : ศิลปะที่สามารถชื่นชมได้ด้วยสายตา

ทัศนศิลป์ (Visual Art) หมายถึง “ศิลปะที่มองเห็น” เป็นศิลปะที่สามารถสัมผัสรับรู้ และชื่นชมความงามได้ด้วยตา และส่งผลกระทบต่อผู้ชมและจิตใจ ทัศนศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของ “วิจิตรศิลป์” (Fine Art) ซึ่งเป็นศิลปะที่สนองความต้องการด้านอารมณ์ จิตใจ

ทัศนศิลป์ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. **จิตรกรรม** หมายถึง การวาดภาพระบายสีหรือการแสดงออกบนพื้นระนาบเรียบ เช่น กระดาษ ผ้าใบ ไม้อัด ผนังปูน ฯลฯ มีลักษณะเป็น ๒ มิติ คือมีความกว้างและความยาว แต่ศิลปินสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะให้มีความงดงามเป็น ๓ มิติ ให้ต้นลีกหนามงได้ด้วยการแสดงรูปทรง สี แสงเงา ฯลฯ

“เทพพนม” จิตรกรรมไทยวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี มีมือช้างชั้นครู

๒. ประติมากรรม หมายถึง การปั้น แกะสลัก มีลักษณะเป็นงาน ๓ มิติ คือ มีความกว้าง ยาว หนา หรือสูง

คำว่า "ประติมากรรม" เขียนอีกแบบหนึ่งได้คือ "ปฏิมกรรม" หมายถึง การปั้น แกะสลักเกี่ยวกับพุทธศาสนา ได้แก่พระพุทธรูป

๓. **สถาปัตยกรรม** หมายถึง การออกแบบก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน สะพาน ทางด่วน ฯลฯ เป็นงานศิลปะ ๓ มิติ ที่ต้องการรองรับน้ำหนัก สำหรับการอยู่อาศัย หรือใช้งาน จึงเป็นงานที่เกี่ยวกับโครงสร้างสถาปัตยกรรมที่เป็นผลงานด้านวิศวกรรมศิลป์ มุ่งสนองความต้องการด้านอารมณ์ และจิตใจ ได้แก่ วัด เจดีย์ โบสถ์ วิหาร ปิรามิด ฯลฯ สำหรับการปฏิบัติงานในวิชาศิลปะกับชีวิต มุ่งให้นักเรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเอา เศษวัสดุ กล้องกระดาก กระป๋อง ฯลฯ มาวาง โครงสร้างต่อเนื่องเป็นรูปทรงเชิงสถาปัตยกรรม และประดับตกแต่งเพิ่มเติมด้วยการวาดภาพระบายสี ปะติดกระดากสีหรือเศษวัสดุเพิ่มเติม

ทฤษฎีการเรียนรู้ศิลปศึกษา

สิ่งสำคัญสำหรับความรู้ ความเข้าใจ อันเป็นสื่อไปสู่ความชื่นชม และการนำไปใช้ทางด้านทัศนศิลป์นั้น สามารถใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาในปัจจุบัน อันได้แก่แนวทาง ๔ แนว ดังนี้

๑. เรียนรู้ตามแนวทฤษฎีสุนทรียศาสตร์
๒. เรียนรู้ตามแนวทฤษฎีศิลปวิจารณ์
๓. เรียนรู้ตามแนวทฤษฎีประวัติศาสตร์ศิลป์
๔. เรียนรู้ตามแนวทฤษฎีศิลปปฏิบัติ

การเรียนรู้ว่าจะอาศัยแกนใดแกนหนึ่ง หรือทุกแกน หรือบางแกน ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพราะ**คุณค่าทางศิลปะ ด้านทัศนศิลป์** นั้น เป็น**คุณค่าทางการมองเห็น (Visual Quality)**

การเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีสุนทรียศาสตร์นั้น จะเน้นประสบการณ์ทางความงาม จากการศึกษานวนคิดข้อเขียนเชิงความงามต่าง ๆ การเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีศิลปวิจารณ์ จะเน้นการวิเคราะห์วิพากษ์ศิลปะ เพื่อค้นหาข้อเด่นข้อด้อย อันจะช่วยในการประเมินค่าศิลปะได้ อีกทางหนึ่งอาจจะให้นักเรียนฝึกฝนการวิจารณ์หรือศึกษาบทวิจารณ์ของนักวิชาการศิลปะต่าง ๆ การเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีประวัติศาสตร์ศิลป์ จะเน้นการศึกษาถึงความเป็นมาของศิลปวัตถุสถานในเชิงประวัติศาสตร์ เช่น การเปรียบเทียบ เก็บรวบรวมสถิติ การสำรวจค้นคว้า การเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีศิลปปฏิบัติ จะเน้นประสบการณ์จริงจากการทำงานศิลปะ

คุณค่าทางการมองเห็น แบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะคือ

๑) **คุณค่าของความเหมือนจริง** หรือความเป็นจริงจากการเห็น ได้แก่ ภาพวาดหุ่นนิ่ง คนเหมือน หิวทัศน์ เป็นต้น

๒) **คุณค่าของโครงสร้าง** และการจัดวางบนพื้นผิวจากการเห็น ได้แก่ ลักษณะรูปทรง และการจัดงานองค์ประกอบต่าง ๆ จัดแบบวงกลม สามเหลี่ยมซ้ายขวาเท่ากัน แบบซ้ำ ๆ เป็นต้น

๓) **คุณค่าทางเนื้อหาและการแสดงออก** ที่สะท้อนความรู้สึกรมณ์จากการเห็น คุณค่านี้จะเน้นที่การแสดงออกต่าง ๆ โดยอาศัยสื่อทัศนศิลป์ เช่น สีลาเส้น สีลาสี สีลาจังหวะ

ตามอารมณ์ต่าง ๆ เช่น อารมณ์สนุกสนาน อารมณ์ดีใจ เสียใจ อาทิ ใช้สีแสดงถึงความกล้าหาญ รักชาติ สีดำแสดงถึงความเป็นอมตะ เช่น รักแท้ต้องสีดำ แสดงในผลงานศิลปะกรรมนั้น

ความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบพื้นฐาน

เส้น	ชนิดต่างๆ เส้นที่เกิดขึ้นจริง ได้แก่ รอยขีดเขียน หนัก-เบา เส้นแข็งนัย เส้นที่เกิดจากขอบ เป็นต้น
รูปร่าง	ที่มีลักษณะ ๒ มิติ คือ กว้างและยาว
รูปทรง	ที่มีลักษณะ ๓ มิติ คือ กว้างยาวและหนา
น้ำหนักแสงเงา	ที่มีรูป-ลักษณะ บอกถึง ความเข้ม-จาง สว่างและมีด
สี	อันเป็นลักษณะของแสงกระทบวัตถุ ๓ แบบ คือ ไปร่งแสง ไปร่งใส ทึบแสง ทำให้มองเห็นสีแท้ น้ำหนัก และความ เข้มข้นในตัวเอง
พื้นผิว	อาจเป็นจริงตามกายภาพ หรือลงตาจากศิลปิน สร้างขึ้น เป็นภาพเสมือน เช่น ผิวหยาบ มัน อ่อน กระด้าง เป็นต้น
บริเวณว่าง	ได้แก่ บริเวณรอบๆ ของสิ่งที่ปรากฏ มิติด้านลึก อันเป็น ส่วนหนึ่งของผลงานได้

หลักการจัดภาพในลักษณะต่าง ๆ

ดุลยภาพ	ความสมดุลในลักษณะธรรมชาติซ้ายขวาเท่ากัน และแบบ ไม่ธรรมชาติเท่ากันในความรู้สึก เป็นต้น
จังหวะกับการเคลื่อนไหว	เป็นมูลฐานในการจัดวางต่างๆ ซ้ำๆ กัน จากจุดหนึ่งไปอีก จุดหนึ่งเกิดเป็นความเคลื่อนไหวในความรู้สึกขณะกวาดตามอง
ทิศทางและความลดหลั่น	เป็นการผสมผสานสื่อทางทัศนศิลป์ให้เกิดลดหลั่นต่อเนื่อง เป็นแนวทางเดียวกันให้ปรากฏเห็นได้
ความกลมกลืน	เป็นลักษณะของความคล้ายคลึง เชื่อมโยงกันได้
การย้ำและการตัดกัน	ทำให้เกิดความขัดแย้งแตกต่างและเด่นชัด
ความหลากหลายและสัดส่วน	ช่วยให้เกิดคุณค่าจากความซับซ้อนและพอดี

๑.๓ หลักและวิธีการสอน ศิลปะกับชีวิต

การเตรียมการสอน

เคยมีคำกล่าวไว้ว่า "การเตรียมการที่ดี ทำให้งานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง" นับเป็นคำกล่าวที่เป็นความจริงอย่างยิ่ง เพราะการเตรียมการก่อนการทำงานใด ๆ จะทำให้การดำเนินงานนั้น มีความสะดวก รวดเร็ว ไม่ค่อยมีปัญหาอุปสรรคมาขัดขวางเนื่องจากได้เตรียมการแก้ปัญหา มาล่วงหน้าแล้วนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเตรียมตัวสำหรับการสอน นับตั้งแต่การศึกษาค้นคว้า วิทยาการใหม่ ๆ การศึกษาหลักสูตร และความต้องการของสังคม ท้องถิ่น โรงเรียน และผู้เรียน การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เขียนแผนการสอน และการเตรียมสื่ออุปกรณ์การสอน หากครู ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนมาเป็นอย่างดีแล้ว ก็ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างแน่นอน

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน

จุดประสงค์การเรียนการสอนเป็นตัวกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรต้องการ ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนนั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องดังนี้

องค์ประกอบสำคัญ
ที่เกี่ยวข้อง

จุดหมายของหลักสูตร

ศึกษาจุดหมายของหลักสูตรแต่ละระดับว่ามีจุดหมายระบุไว้อย่างไร มีคุณลักษณะใดบ้างที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน และจัดการเรียนการสอนให้สนองตอบ

จุดประสงค์กลุ่มวิชา

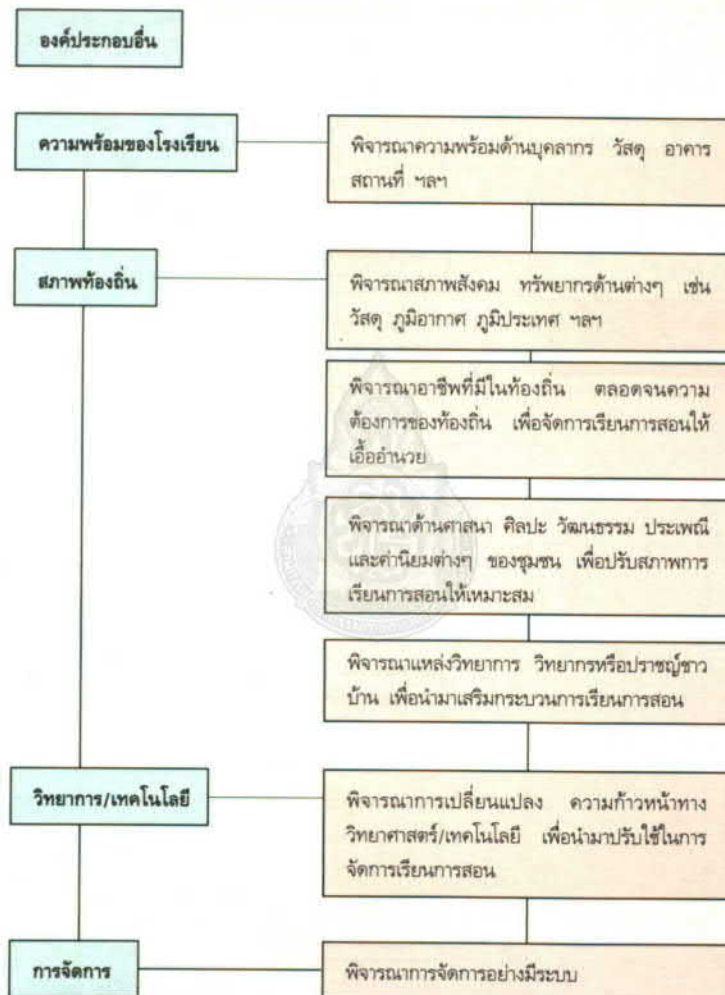
ศึกษาจุดประสงค์กลุ่มวิชาหรือวิชาให้เห็นภาพรวมของคุณลักษณะที่ต้องการในกลุ่มวิชาที่ระบุไว้

จุดประสงค์รายวิชา

ศึกษารายละเอียดของจุดประสงค์แต่ละรายวิชาซึ่งเป็นข้อความที่เขียนต่อจากคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรเพื่อนำไปกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนการสอน

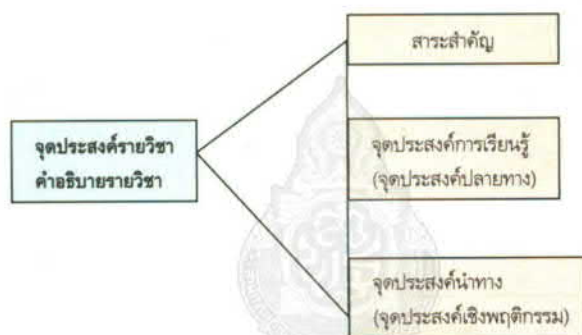
คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาคำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดสาระสำคัญในการจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์

**การวิเคราะห์
เพื่อกำหนดจุดประสงค์**

จากองค์ประกอบทั้งหมด นำมาพิจารณากำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนการสอน โดยใช้จุดประสงค์รายวิชาและคำอธิบายรายวิชาเป็นตัวตั้ง กำหนดออกมาเป็นสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้/ปลายทาง และจุดประสงค์นำทางหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ตัวอย่างการวิเคราะห์
วิชา ศ ๑๐๑ ศิลปะกับชีวิต ๑

จุดประสงค์รายวิชา

เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐาน มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปะ

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติงานศิลปะ

ด้านทัศนศิลป์ ในเรื่องการเขียนรูปและ/หรือปั้นตามรูปแบบหรือของจริงโดยเน้นเรื่อง
 รูปร่าง ขนาดและสัดส่วน

ด้านขับร้องดนตรีและนาฏศิลป์ ในเรื่องการขับร้องเพลงร่ำวง เพลงพื้นเมือง เพลง
 ประกอบการพ้อนรำ และเพลงอื่นๆ โดยสามารถจัดทำจังหวะให้เข้ากับเพลง และพ้อนรำอย่าง
 ง่าย ๆ เช่น ร่ำวง ร่ำพื้นเมือง

เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

สาระสำคัญ	จุดประสงค์การเรียนรู้ (จุดประสงค์ปลายทาง) จุดประสงค์นำทาง (จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม)	จำนวนคาบ
การเขียนรูปโดย อาศัยสัดส่วนรูปร่าง รูปทรง เป็นพื้นฐาน ในการเรียนได้ด้วย ความชื่นชมและเห็น คุณค่า	๑. เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานและสามารถเขียนรูปตามแบบ หรือของจริงได้ด้วยความชื่นชมและเห็นคุณค่า (๑) บอกขนาดสัดส่วน รูปร่าง รูปทรงจากธรรมชาติ และจากวัสดุที่กำหนดให้ได้ (๒) บอกวัสดุอุปกรณ์ในการเขียนภาพได้ (๓) วางแผนในการปฏิบัติงานได้ (๔) ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการเรียนรู้อย่างง่าย ๆ ตามแบบ หรือของจริงตามขนาดสัดส่วน รูปร่าง รูปทรงได้ (๕) วิเคราะห์และปรับปรุงงานได้ (๖) ชื่นชมและบอกคุณค่าของงานเขียนรูปได้	๓

สาระสำคัญ	จุดประสงค์การเรียนรู้ (จุดประสงค์ปลายทาง) จุดประสงค์นำทาง (จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม)	จำนวนคาบ
การปั้นโดยอาศัยขนาดสัดส่วนรูปร่าง รูปทรงเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดประสมการณ์ และเป็นพื้นฐานในการเรียนศิลปะได้ด้วย ความชื่นชมและเห็นคุณค่า	๒. เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน และสามารถปั้นรูปตามแบบหรือของจริง ได้ด้วยความชื่นชมและเห็นคุณค่า (๑) บอกวัสดุและอุปกรณ์ในการปั้นได้ (๒) วางแผนในการปฏิบัติงานได้ (๓) ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปั้นรูปร่าง ๆ ตามแบบธรรมชาติ หรือของจริง ตามขนาด สัดส่วน รูปร่าง รูปทรงได้ (๔) วิเคราะห์และปรับปรุงการสร้างงานได้ (๕) ชื่นชมและเห็นคุณค่าของงานปั้นได้	๓
จังหวะเป็นองค์ประกอบสำคัญของดนตรีเป็นพื้นฐานในการศึกษาดนตรีและเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดี	๓. เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับจังหวะดนตรีและสามารถทำจังหวะดนตรีได้ด้วยความชื่นชมและเห็นคุณค่า (๑) บอกความหมายและความสำคัญของจังหวะเพลงได้ (๒) เคาะจังหวะให้เข้ากับเพลงได้ (๓) เคาะจังหวะตามสัญลักษณ์ง่าย ๆ ได้ (๔) ปฏิบัติตามขั้นตอนได้ (๕) วิเคราะห์และปรับปรุงการเคาะจังหวะได้ (๖) เห็นความสำคัญของจังหวะดนตรี	๒
การขับร้องเพลง รำวง เพลงพื้นเมือง เพลงประกอบการฟ้อนรำ และเพลงอื่น ๆ จะเป็นพื้นฐานในการขับร้องและ	๔. เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานการขับร้องเพลงรำวง เพลงพื้นเมือง เพลงประกอบทำรำ และเพลงอื่น ๆ ได้ด้วยความชื่นชม (๑) บอกหลักการและวิธีร้องเพลงได้ (๒) บอกขั้นตอนในการขับร้องตามหลักการได้ (๓) ร่วมกันกำหนดขั้นตอนในการขับร้องได้	๔

สาระสำคัญ	จุดประสงค์การเรียนรู้ (จุดประสงค์ปลายทาง) จุดประสงค์นำทาง (จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม)	จำนวนคาบ
นำไปประกอบทำรำ ซึ่งจะเป็นพื้นฐาน ในการรักษาวัฒนธรรมชาติ	(๔) ร้องเพลงตามที่กำหนดได้ (๕) ร้องเพลงประกอบการพ้องรำตามที่กำหนดได้ (๖) เห็นคุณค่าของการร้องเพลงและการรำ	
การรำวงมาตรฐาน เป็นการแสดงออก ทางวัฒนธรรมเพื่อ ดำรงไว้ซึ่งความ เป็นเอกลักษณ์ของ ไทย	๕. เพื่อให้ความรู้พื้นฐานในการร่ายอย่างง่าย ๆ (๑) บอกความหมายและความจำเป็นของการรำได้ (๒) ทำจังหวะประกอบการรำได้ (๓) เลือกเพลงประกอบการรำได้ (๔) รำประกอบเพลงตามขั้นตอนที่กำหนดได้ (๕) รำประกอบเพลงได้ด้วยด้วยความชื่นชม	๖

การเขียนแผนการสอน

แผนการสอนคืออะไร

แผนการสอนคือ กิจกรรมการเรียนการสอนรายคาบ
ซึ่งจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า

ประโยชน์
ของแผนการสอน

- ทำให้เกิดกรวางแผนวิธีสอนที่มีความหมายยิ่งขึ้น
- ช่วยให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ
- เป็นผลงานทางวิชาการซึ่งช่วยให้เกิดประโยชน์และความภาคภูมิใจแก่ตนเอง
- สะดวกในการจัดการสอนแทน

แผนการสอนที่ดี

ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าถึงระดับ ๔ ประการต่อไปนี้

๑. ให้โอกาสผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด
๒. ให้โอกาสผู้เรียนค้นพบคำตอบหรือความสำเร็จด้วยตนเอง
๓. เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้นำไปใช้จริง
๔. ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดทำได้ในท้องถิ่น

ทั้ง ๔ ประการนี้

โดยครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะ ส่งเสริมกระตุ้นด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น คำถาม หรือปัญหา
สื่ออุปกรณ์ กระบวนการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหา หาแนวทางไปสู่ความสำเร็จด้วย
ตนเอง

รูปแบบ
การเขียนแผนการสอน

แผนการสอนแบบใช้ตาราง

เรื่อง หัวข้อเรื่องที่จะเรียนและสอน

สาระสำคัญ

นำสาระสำคัญที่กำหนดในแนวการสอนมากำหนด

จุดประสงค์ปลายทาง

นำจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดในแนวการสอนหรือวิเคราะห์ จากหลักสูตรมากำหนด

จุดประสงค์นำทาง

ให้กำหนดจุดประสงค์นำทาง/พฤติกรรมสนองตอบจุดประสงค์ปลายทาง

เนื้อหา

กำหนดขยายเนื้อหาที่สอดคล้องกับหัวข้อเรื่องและจุดประสงค์การเรียนรู้/ปลายทาง

จุดประสงค์นำทาง	กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ	สื่อ อุปกรณ์	การประเมินผล
นำจุดประสงค์นำทางที่กำหนดข้างต้นแต่ละข้อมากำหนด	- เขียนแนวทางการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์นำทางของแต่ละข้อว่าจะสอนอย่างไร ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์นำทางกำหนด	- กำหนดใช้สื่ออะไร เพื่อให้การเรียนการสอนตามจุดประสงค์นำทางและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการให้บรรลุจุดหมาย	- ให้ กำหนดเครื่องมือที่ใช้ประเมินแต่ละจุดประสงค์นำทาง และกิจกรรมการเรียนที่กำหนด

กิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติม

ให้กำหนดเสนอแนะกิจกรรมเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนไปหาโอกาสศึกษาเพิ่มเติม เช่น ดู การแสดงผลงานในชุมชน จัดนิทรรศการ ฯลฯ

หลักและวิธีการสอนทัศนศิลป์

๑. สอนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาปัจจุบัน

๑.๑ สอนสุนทรียศาสตร์ สอนทฤษฎีความงาม การสัมผัสชื่นชมความงามต่าง ๆ จากการอ่าน ศึกษาค้นคว้า ข้อเขียนของผู้รู้ต่าง ๆ ในทางความงาม

๑.๒ สอนศิลปวิจารณ์ โดยให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ และตัดสินข้อเด่นข้อด้อย ในงานศิลปกรรมต่าง ๆ นั้น หรือศึกษาผลงานวิจารณ์ศิลปะของนักวิชาการศิลปะ

๑.๓ สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ เน้นความเป็นมาที่น่าสนใจด้านศิลปะ จากการศึกษาค้นคว้า การฝึกฝนปฏิบัติทางประวัติศาสตร์ศิลป์ เช่น สำรวจแหล่งศิลปะในท้องถิ่น อันนำมาซึ่งความเข้าใจและชื่นชม

๑.๔ สอนศิลปปฏิบัติ เน้นการลงมือทำงานศิลปะ เพื่อเข้าใจตนเองว่า มีความสามารถในการทำงานให้สำเร็จได้อย่างไรจากการลงมือปฏิบัติจริง

๑.๕ สอนแบบบูรณาการหรือผสมผสานกันต่าง ๆ ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาปัจจุบัน เช่น ศึกษาผลของศิลปินเด่น ๆ ในอดีต เพื่อประยุกต์สร้างสรรค์เป็นผลงานของตนเอง อันเป็นการบูรณาการประวัติศาสตร์ศิลป์เข้ากับศิลปปฏิบัติ

๑.๖ สอนโดยบูรณาการเข้ากับชีวิตหรือวิชาการแขนงอื่น ๆ ทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เป็นต้น เช่น สอนวิชาภาษาไทย โดยให้ศิลปะเป็นสื่อแสดงออกในการสรุป จำนวนพยัญชนะไทย เป็นต้น

= ๔๔ = อักษรไทยมี ๔๔ ตัว
= ๑๑ = อักษรสูง ๑๑ ตัว
= ๔ = อักษรไทยมี ๔ ตัว
= ๒๔ = อักษรไทยมี ๒๔ ตัว

๒. สอนโดยใช้สื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา

๒.๑ ใช้สื่อทัศนวัสดุ เช่น TV, V.D.O. เทปเสียง สไลด์ ภาพนิ่งในการประกอบ การสอนความเข้าใจ และการเรียนรู้ของนักเรียน

๒.๒ ใช้สื่อสารการเรียนที่สร้างขึ้นในห้องเรียนให้เหมาะสม เช่น ปากกาจากไม้ไผ่ พู่กันจากขนสัตว์ในห้องเรียน สีจากดิน และพืชในห้องเรียน

๒.๓ ใช้สื่อของจริงในห้องเรียน เช่น ศิลปะพื้นบ้าน ดินเผาตื้นเขิน ศิลปะจาก ลานดิน (ใช้ทรายวาดภาพ โดยเขียนภาพด้วยขาว แล้วนำทรายผสมสีมาโรยลงไปทีละสีตามที่ กำหนดขอบเขตไว้) ทีวีทัศน์ในห้องเรียนธรรมชาติในห้องเรียน การนำผักผลไม้ ฯลฯ มาเป็นแบบใน การศึกษาด้านทัศนศิลป์ ฯลฯ

แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทัศนศิลป์

ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ในแผนการสอนตาม รายวิชา เช่น การศึกษา สังเกตสัดส่วน รูปร่าง รูปทรง จากธรรมชาติจะต้องมีการร่วมกันกำหนดประเด็น หัวข้อ หรือภาระงาน ร่วมกันเสนอแนวคิดร่วมกันเลือกจากสภาพความเหมาะสม ความพร้อมที่สุด สำหรับการปฏิบัติ

วิธีการ

๑. การสร้างความตระหนัก
 - เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น อภิปราย ระดมพลังสมอง ร่วมกันสรุปสิ่งที่ ต้องการ
๒. การวางแผน
 - เลือกแนวทางที่เหมาะสม
๓. การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ
๔. การประเมินผล

ครูผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมตามจุดประสงค์ให้ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้

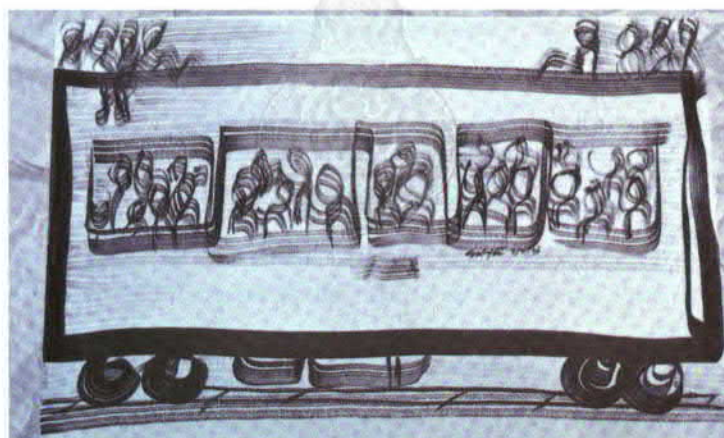
ซึ่งประกอบด้วย

๑. ความรู้ความคิด
๒. ทักษะ
๓. เจตคติ คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
๔. การจัดการเป็นความสามารถในการทำงานครบถ้วนตามขั้นตอน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน จึงควรมีลักษณะหลากหลาย เช่น

- การสังเกต
- การอภิปรายจากประเด็นต่างๆ
- การเขียนบรรยายความรู้สึที่ประทับใจ
- การร่างภาพ
- การระบายสี
- การพิมพ์
- การปั้น และงานสร้างสรรค์อื่นๆ

ด้วยความมุ่งมั่นให้ทุกคนได้แสดงออกตามความถนัด ให้เกิดความสุขสนทน สิ่งเหล่านี้ จะก่อให้เกิดความรู้พื้นฐานในการศึกษา และพัฒนาตนเองด้านศิลปะสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น

๑.๔ ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๔.๑ ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอน "ธรรมชาติสู่ศิลปะ"

สาระสำคัญ

ธรรมชาติเป็นบ่อเกิดของศิลปะ

จุดประสงค์

ให้ผู้รู้จักสังเกตความงามจากธรรมชาติ

เนื้อหา/เรื่องที่สอน

รู้จักสังเกต เส้น สี แสงเงา จังหวะ สัดส่วน ในองค์ประกอบทางศิลปะในงานศิลปะและในธรรมชาติ

ดอกไม้ในดวงใจด้วยสีและแสงเงา

สื่อ/อุปกรณ์

- ภาพสีต่าง ๆ
- ภาพถ่าย
- ตัวอย่างของจริง ฯลฯ
- เครื่องมือโสตทัศนวัสดุ

แบบประเมินผล

ใช้แบบประเมินคุณภาพ ๔ ระดับ

(๑) ดีมาก (๒) ดี (๓) พอใช้ (๔) ยังต้องปรับปรุง

กิจกรรมเสนอแนะ

กิจกรรมการวัดผลแบบประเมินผล อาจให้เป็นระดับคะแนน คือ

(๑) ดีมาก	๔๖-๕๐
(๒) ดี	๔๑-๔๕
(๓) พอใช้	๓๖-๔๐
(๔) ยังต้องปรับปรุง	๒๕ ลงไป

กิจกรรมการสังเกต

- โดยวาดภาพจากธรรมชาติ ด้วยเทคนิคต่าง ๆ
- โดยการเก็บตัวอย่างจากธรรมชาติ นำมาเขียนรายงานในแฟ้มต่าง ๆ ในลักษณะของการบรรยาย และพรรณนาทางความงาม
- กิจกรรมการวิจารณ์ความงามจากธรรมชาติและศิลปะ
- กิจกรรมการศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลปะซึ่งมีป่อเกิดจากธรรมชาติและศิลปะ

๔.๒ ตัวอย่างกิจกรรม

การชื่นชมความงามในธรรมชาติและศิลปะ

ตัวอย่างหินและปะการังในทะเล

สาระสำคัญ

ชนชาติมีความงาม ศิลปะก็มีความงาม

จุดประสงค์

เรียนรู้ความงามจากชนชาติและศิลปะ

เนื้อหา/เรื่องที่สอน

ศึกษาความงามจากชนชาติและนำมาสู่ความงามในศิลปกรรม

สื่อ/อุปกรณ์

- ตัวอย่างชนชาติใกล้ ๆ ตัว
- ตัวอย่างศิลปะในห้องเรียน ในโรงเรียน

แบบประเมินผล (ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์)

ในหลักการให้คะแนนตามจุดประสงค์เห็นอะไร เช่น ความซาบซึ้ง ทักษะ ความรู้ความเข้าใจ การจัดการ หัวข้อในการประเมิน เช่น

- ความรู้เนื้อหา ๑๐% เช่น
 - รายละเอียดของการประเมิน
 - ทฤษฎีศิลปะ
 - ความรู้ประสบการณ์ศิลปะ

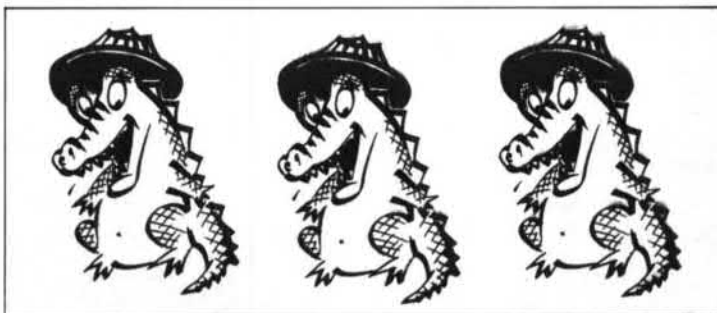
- ทักษะฝีมือ	๒๐% เช่น	- ความสะอาด
		- ความเรียบร้อย
		- การใช้เทคนิค
		- การลำดับขั้นตอนปฏิบัติ
- ความชื่นชม	๔๐% เช่น	- สังเกตจากสีหน้า
		- ความรับผิดชอบ
		- ความตั้งใจ
		- ความร่วมมือ
- การจัดการ	๑๐% เช่น	- การแบ่งหน้าที่
		- การวางแผน
		- การจัดบันทึกต่าง ๆ

กิจกรรมเสนอแนะ

ให้มีปฏิบัติการด้านศิลปกรรม โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติในห้องเรียนนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะที่มีคุณค่า หรือประโยชน์ใช้สอย

๔.๓ ตัวอย่างกิจกรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์

การเขียนภาพซ้ำ ๆ เป็นจังหวะแบบท่วงทำนองดนตรี

กิจกรรมบูรณาการศิลปะกับชีวิต

สามารถบูรณาการทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืน

สาระสำคัญ

ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ สามารถบูรณาการเข้าด้วยกันได้ เพราะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

จุดประสงค์

สามารถบูรณาการทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เข้าด้วยกันได้

อัมพรา กัมพูชา ความมีชีวิตชีวาที่บันทึกไว้ในแม่พิมพ์ ด้วยฝีมือมนุษย์

เนื้อหา/เรื่องที่สอน

เลือกจากเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือแยกกลุ่ม

- การบูรณาการ นาฏศิลป์กับศิลปะแขนงอื่น
- การบูรณาการ ดนตรีกับศิลปะแขนงอื่น
- การบูรณาการ หัตถศิลป์กับศิลปะแขนงอื่น

สื่ออุปกรณ์

อุปกรณ์ทางหัตถศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ด้านปฏิบัติขั้นพื้นฐาน

แบบวัดผลประเมินผล

แบบสำรวจรายการ

- ๑) ความตั้งใจความสนใจ
- ๒) ทักษะทางศิลปะ

ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง

กิจกรรมเสนอแนะ

- ใช้ครูสอนแบบเป็นทีม
- แบ่งกลุ่มเรียนตามฐานต่างๆ

ตัวอย่างแผนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ชั้น ม.๑

รหัสวิชา ศ ๑๐๑ รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๑ หน่วยการเรียนรู้ ๐.๕ หน่วย

แผนการสอนที่ ๑ เรื่อง "หนูรักธรรมชาติ" จำนวน ๒ คาบ

๑. สาระสำคัญ

ธรรมชาติมีคุณค่าต่อชีวิตของมวลมนุษย์อย่างมหาศาลและเป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์สร้างสรรค์ศิลปะ

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๒.๑ จุดประสงค์ปลายทาง

ถ่ายทอดความงามของธรรมชาติเป็นผลงานศิลปะได้ด้วยความชื่นชม

๒.๒ จุดประสงค์นำทาง

- ๑) บอกจุดประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติได้
- ๒) วิเคราะห์ความงามของธรรมชาติได้
- ๓) เลือกสรรความงามของธรรมชาติมาสร้างงานศิลปะได้อย่างอิสระ
- ๔) บอกความรู้สึกที่ได้รับจากการวาดภาพธรรมชาติได้

๓. เนื้อหา - เรื่องที่สอน

- ธรรมชาติให้ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญแก่มนุษย์ ๔ ประการ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค
- ธรรมชาติให้อากาศที่บริสุทธิ์ ให้ความสดชื่น รื่นรมย์ ร่มเย็น และสวยงาม ซึ่งเป็น "อาหารทางใจ" แก่มนุษย์เป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์สร้างสรรค์ศิลปะ
- องค์ประกอบของธรรมชาติ สัมพันธ์กับองค์ประกอบของศิลปะ เราได้พบเห็นจุด เส้น รูปทรง สี แสงเงา พื้นผิว ช่องว่าง ฯลฯ ให้ธรรมชาติที่มีความงดงาม
- นำองค์ประกอบของธรรมชาติมาสร้างสรรค์ศิลปะเป็นภาพวาดได้อย่างอิสระ

๔. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- ๑) นักเรียนฟังเสียงฝนตกฟ้าร้องจากเทปบันทึกเสียงแล้วร่วมกันบอกความรู้สึก และแสดงความคิดเห็น หากฝนไม่ตกตามฤดูกาลแล้ว จะเกิดผลอะไรต่อมนุษย์บ้าง (ชั้นตระหนักรู้)
- ๒) นักเรียนชมสไลด์ภาพธรรมชาติ แล้วร่วมกันวิเคราะห์ความงามในแง่มุมต่าง ๆ (ชั้นตระหนักรู้)
- ๓) นักเรียนสำรวจธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน แล้วพิจารณาหาวัสดุหรือมุมที่สวยงามหรือแปลกตา เช่น ไร่นา หิน ดินทราย กิ่งไม้ ใบไม้ ดอกไม้ สระน้ำ สวนหย่อม ก้อนเมฆ ท้องฟ้า ฯลฯ (ชั้นสร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย)
- ๔) นักเรียนเลือกวัสดุจากธรรมชาติหรือมุมที่เห็นว่าสวยงามประทับใจมากที่สุด เพื่อวาดภาพบันทึกความงามนั้นไว้ (ชั้นประเมินและเลือกทางเลือก)
- ๕) นักเรียนวางแผนปฏิบัติงานตามขั้นตอน ได้แก่ เตรียมกระดาษ ไม้กระดานรองเขียน ดินสอแสงเงา เลือกสรรหรือตัดทอนรูปทรงจากธรรมชาติ รวมทั้งวิธีการวาดภาพ (ชั้นกำหนดขั้นตอนปฏิบัติ)
- ๖) นักเรียนลงมือวาดภาพธรรมชาติอย่างอิสระและสนุกสนาน โดยครูเป็นผู้เสนอแนะวิธีการวาดภาพและชื่นชม ให้กำลังใจ (ชั้นปฏิบัติด้วยความชื่นชม)
- ๗) นักเรียนสำรวจผลงานของตนเอง ด้วยการถอยหลัง ไปยืนดูภาพวาดสัก ๒-๓ ก้าว

แล้วพิจารณาหาข้อบกพร่อง (ชั้นประเมินผลระหว่างปฏิบัติ)

๔) นักเรียนตกแต่งภาพวาดเพิ่มเติม เพื่อให้ภาพสวยงามสมบูรณ์แบบตามใจปรารถนา
ยิ่งขึ้น (ชั้นปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น)

๕) นักเรียนตั้งชื่อภาพ แล้วเขียนบรรยายความงาม และความรู้สึกที่ได้รับจากการ
วาดภาพ พร้อมทั้งนำเสนอผลงานที่หน้าชั้น หรือบอร์ดแสดงผลงาน (ชั้นประเมินผลรวมเพื่อ
เกิดความภูมิใจ)

๕. สื่อและวัสดุอุปกรณ์

- ๑) เครื่องเล่นเทปบันทึกเสียง พร้อมตลับเทปบันทึกเสียงผ่านตักฟ้าร้อง
- ๒) สไลด์ภาพธรรมชาติสวยงาม ๑ ชุด
- ๓) กระดาษวาดเขียน ๘๐ ปอนด์
- ๔) ดินสอแรง ๖ ปี หรือปากกาหมึกดำ
- ๕) ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

๖. การวัดผลและประเมินผล

- ๑) สังเกตการใช้ทักษะกระบวนการของนักเรียน
- ๒) ตรวจสอบผลงาน ภาพวาดและข้อเขียนของนักเรียน
กิจกรรมนี้ มุ่งเน้น “ความชื่นชม” มากกว่า “ความเชี่ยวชาญ”

๗. กิจกรรมเสนอแนะ

นำผลงานจัดบอร์ดแสดง แล้วคัดเลือกผลงานดีเด่นที่น่าสนใจ เพื่อชักชวนนักเรียน
ทั่วไป “ตามไปดู” เพื่อร่วมกันชื่นชมความงามของธรรมชาติในโรงเรียนเป็นการส่งเสริมความรัก
โรงเรียนและการอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมตลอดไป

บันทึกความงามของธรรมชาติด้วยศิลปะ

ในการวัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ครูควรนำนักเรียนออกไปสัมผัสกับธรรมชาติด้วยการวาดภาพบันทึกความงามของธรรมชาติอย่างอิสระในแง่มุมและแรงบันดาลใจของตนเอง ทำให้นักเรียนรักธรรมชาติและรักศิลปะไปพร้อม ๆ กัน

กิจกรรมการเรียนการสอน ศิลปะกับชีวิตศึกษา ชั้น ม.๑

ชื่อกิจกรรม “เขียนภาพตามเพลง”

จุดประสงค์

๑. สร้างงานจิตรกรรมชุด “นามธรรม” ได้
๒. สร้างสนิยมของสุนทรียภาพในศิลปกรรมศาสตร์ได้ (ดนตรี, นาฏศิลป์, ทัศนศิลป์)
๓. สร้างระเบียบวินัยในการร่วมกิจกรรมได้
๔. สร้างความสามัคคี รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะได้
๕. สร้างความสามารถในการประเมินค่าความงามได้ (วิจารณ์ศิลปะ)

เนื้อหา

๑. ความรู้พื้นฐานทางจิตรกรรม ด้านวัสดุ เทคนิค วิธีการ ในการสร้างงาน “นามธรรม” ซึ่งจะไม่เน้นเรื่องราวที่เป็นรูปธรรม เช่น คน สัตว์ สิ่งของ แต่จะเน้นการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และสื่อสัญลักษณ์ด้วย เส้น สี ฯลฯ
๒. ความรู้พื้นฐานทางดนตรีและนาฏศิลป์ เช่น ในเรื่องจังหวะ เรื่องของการเต้น ประกอบจังหวะ วินัย หรือข้อควรปฏิบัติในการฟังดนตรี เป็นต้น
๓. ความเข้าใจในเรื่องความสามัคคี และความมีระเบียบวินัย ซึ่งมีความสำคัญในการทำงานศิลปะด้วยกัน

หลักการ

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ
๒. แต่ละกลุ่มมีนักเรียน ๓ ชุด
 - ๒.๑ ชุดสร้างงานจิตรกรรม (ทุกคนต้องทำ)
 - ๒.๒ ชุดร้องเพลง
 - ๒.๓ ชุดแสดงท่าทางประกอบจังหวะ
๓. นักเรียนจะผลัดเปลี่ยนกันแสดงกิจกรรม

การเตรียมการ

๑. วัสดุอุปกรณ์ในการทำงานจิตรกรรม
๒. มอบหมายให้นักเรียนจัดกลุ่มและเตรียมเพลง ตลอดจนเตรียมแสดงท่าทางประกอบเพลง

วิธีการ

๑. ตัวแทนนักเรียนออกมาประจำที่พร้อมจะเขียนภาพ ตามกลุ่มที่แบ่งไว้ที่หน้าชั้นเรียน

(ทุกคนต้องเขียน)

๒. แต่ละกลุ่มเริ่มร้องเพลงตามลำดับ (ทุกคนในกลุ่มต้องร้อง)
๓. แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาแสดงท่าทางประกอบเสียงเพลง (ทุกคนต้องแสดงท่าประกอบ)
๔. ครูคอยให้สัญญาณเริ่มและหยุดกิจกรรมเป็นช่วง ๆ ตามความเหมาะสม จนจบกิจกรรม
๕. ให้แต่ละกลุ่มประเมินค่าผลงานที่สำเร็จ (จิตรกรรม) จัดอันดับที่ ๑, ๒, ๓
๖. ครูสรุปกิจกรรมและประเมินผลงานหน้าชั้นเรียน โดยเปรียบเทียบกับผลที่นักเรียนประเมินออกมา พร้อมอธิบายหลักเกณฑ์ในการประเมินค่างาน
๗. จบกิจกรรม

สรุปกิจกรรม

๑. ครูประเมินให้คะแนนกิจกรรมเป็นกลุ่ม ๆ *
 - ๑.๑ คะแนนเพลง
 - ๑.๒ คะแนนท่าทาง
 - ๑.๓ คะแนนจิตรกรรม

* (การให้คะแนนการสังเกตจาก ความมีวินัย ความร่วมมือในหมู่คณะ (ความสามัคคี) และศิลปะที่แสดงออกในด้านดนตรี นาฏลีลา และการเขียนภาพ)

๒. ควรใช้เวลาประมาณ ๒ คาบติดต่อกัน
๓. กิจกรรมอาจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์

๑.๕ แนวทางการประเมินผลวิชาศิลปะกับชีวิต

ทัศนศิลป์ ใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. แบบวิเคราะห์ผลงาน (ศิลปกรรม)

๑. ผู้วิเคราะห์ชื่อ.....นามสกุล.....
 เลขประจำตัว.....ชั้น.....ภาคเรียน.....
 ปีการศึกษา.....ชื่อผู้สอน.....
๒. ผลงานชื่อ.....
 ชื่อผู้สร้างสรรค์งาน.....
 วัสดุ/เทคนิค/ขนาด.....

๓. ทำการวิเคราะห์ครั้งที่.....วัน/เดือน/ปี.....
 ผลการวิเคราะห์คือ
 ๓.๑
 ๓.๒
 ๓.๓
 ๓.๔
 ๓.๕ คุณค่าทางความเห็นที่เป็นภาพของผลงานคือ.....

ลงชื่อ

(ผู้ทำการวิเคราะห์งานศิลปกรรม)

ข. แบบผลการวิเคราะห์งาน

แบบการวิเคราะห์ตารางนี้ เป็นแบบวิเคราะห์ด้วยภาพ เพื่อให้เกิดความชัดเจนด้วยการเห็นจากการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของข้อมูลในตารางวิเคราะห์ เช่น ภาพที่นำมาวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ในเรื่องเส้น ผลที่ได้คือเส้นมีคุณภาพ จังหวะ มีความกลมกลืน ทิศทาง การย่ำ และมีความหลากหลายหรือไม่ ก็จะได้ภาพเต็มในแนวนอนของตาราง

ส่วนในแนวดิ่งของตารางก็จะดูไปที่ละหัวข้อ เช่น คุณภาพในด้านของมูลฐานทัศนศิลป์ครบหรือไม่ ซึ่งได้แก่ คุณภาพของเส้น รูปร่างของทรง น้ำหนัก สี ผิวน บริเวณว่าง หากครบก็จะได้ภาพเต็มในแนวดิ่ง อาจจะเขียนสีให้แตกต่างกับแนวนอนซึ่งในข้ออื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน

เมื่อวิเคราะห์ครบทุกช่องแล้ว เราจะสามารถมองเห็นเอกภาพของงานได้จากการเห็น โดยไม่ต้องอ่านข้อความ ดังภาพตัวอย่าง

		หลักการทัศนศิลป์					
		ดูลย- ภาพ	จังหวะ และ การ เคลื่อนไหว	ความ กลม กลืน	ทิศทาง และ การ ลดทอน	การย่ำ และ การ ตัดกัน	ความ หลากหลาย และ สัดส่วน
มูลฐาน ทัศนศิลป์	เส้น						
	รูปร่าง รูปทรง						
	น้ำหนัก						
	สี						
	ผิว						
	บริเวณ ว่าง						
		เอก ภาพ					

ค. สิ่งที่จะวัดผล

๑. กระบวนการ ครูควรสังเกตขั้นตอนการปฏิบัติงานของนักเรียน ได้แก่ การวางแผน การทำตามแผน การรู้จักประเมิน ปรับปรุงแก้ไขและความชื่นชมในผลงานมุ่งจัด ๓ ด้านคือ

พุทธิพิสัย

- ๑) ความรู้ความจำ
- ๒) ความเข้าใจ
- ๓) การนำไปใช้
- ๔) การวิเคราะห์
- ๕) การสังเคราะห์
- ๖) การประเมินค่า

ทักษะพิสัย

- ๑) ปฏิบัติ
- ๒) สถิต
- ๓) ทดลอง
- ๔) แก้ปัญหา

จิตพิสัย

- ๑) ตระหนัก
- ๒) เห็นคุณค่า
- ๓) รับผิดชอบ

๒. ผลสำเร็จของงาน ในการปฏิบัติงานทัศนศิลป์ เช่น การวาดภาพ การวัดพุทธิพิสัย ครูควรพิจารณาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่อยู่ในผลงานของนักเรียนจะช่วยให้การวัดพุทธิพิสัยง่ายและชัดเจนขึ้น

ง. หัวข้อที่ใช้วัดพฤติกรรมและผลงานทัศนศิลป์

ความตั้งใจ ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดรอบคอบ ความเอาใจใส่ จำนวนการสร้างงาน การเลือกผลงาน การสร้างงานตามกำหนดไว้ การปรับปรุงงาน ความสะอาด ผลงานเมื่อเสร็จ ความรักงาน ความตระหนักในงาน ความรับผิดชอบในงาน ฯลฯ

จ. เกณฑ์ให้คะแนน

อาจใช้เกณฑ์ง่าย ๆ ดังนี้ โดยประเมินด้วยตัวเลข

- เกณฑ์การให้คะแนนเต็ม ๔

ดีมาก = ๔

ดี = ๓

พอใช้ = ๒

ยังต้องปรับปรุง = ๑

- เกณฑ์การให้คะแนนเต็ม ๑๐๐

ดีมาก = ๘๐-๑๐๐

ดี = ๖๐-๗๐

พอใช้ = ๔๐-๕๐

ยังต้องปรับปรุง = ๑-๓๙

(คะแนนจริงอาจหารด้วย ๑๐ เพื่อให้คะแนนเต็ม ๑๐ คะแนน เช่น ๑๐๐-๑๐ = ๑๐,

๔๐ = ๑๐ - ๔, ๕๙-๑๐ = ๔๙ โดยส่วนไม่เต็มสิบให้ ๑ คะแนน)

๑.๖ แหล่งวิทยาการทางทัศนศิลป์

๑. ห้องแสดงภาพในสถาบันศิลปะระดับอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันราชภัฏสวนดุสิต

๒. พิพิธภัณฑ์ และหอศิลป์แห่งชาติ และ ในท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์พระศรี หอศิลป์ผ่านฟ้า (ธนาคารกรุงเทพ สาขาผ่านฟ้า) หอศิลป์เจ้าฟ้า (เชิงสะพานพระปิ่นเกล้า) หอศิลป์บริติช เคาน์ซิล พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย (นครปฐม) ห้องแสดงภาพ สถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน ฯลฯ

๓. ศูนย์ศิลปะเอกชนต่าง ๆ อาทิ ศูนย์ศิลปะบางโพธิ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ศูนย์ศิลปะปรีชา เกาทอง

๔. หนังสือและวารสารต่าง ๆ เช่น ศิลปวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมไทย เมืองโบราณ ศิลปากร สตรีสาร ศิลปะ โลกศิลปะ ฯลฯ โดยอาจดูได้จากคอลัมน์ทางศิลปะ

๕. นิทรรศการต่าง ๆ ตามหอศิลป์ ห้างสรรพสินค้า งานแสดงสินค้าต่าง ๆ

๖. สื่อทัศนวัสดุ สไลด์ V.D.O. ด้านศิลปะต่าง ๆ จากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ ยืมได้จากห้องสมุดใหญ่ ๆ

๗. บทความและสารคดีทางศิลปะ จากหนังสือพิมพ์ และนิตยสารที่มีชื่อเสียงหรือ
เอกสารประกอบการสอนต่าง ๆ และเอกสารตำราทางวิชาการ

๘. แหล่งโบราณวัตถุ โบราณสถานต่าง ๆ

บทที่ ๒ นาฏศิลป์

๒.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู

๑. ช่วยให้ครูสามารถสอนวิชานาฏศิลป์ ได้ถูกต้องตามหลักสูตรและเนื้อหารายละเอียดในหนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๑๐๑-ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๒. ช่วยให้ครูได้ทราบและตระหนักถึงความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ และได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไทย
๓. เพื่อให้ครูได้ทราบถึงกิจกรรมและท่ารำต่าง ๆ ในบทเรียนเพื่อฝึกและเตรียมสื่อการเรียนไว้ล่วงหน้า
๔. เพื่อเป็นแนวทางให้ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ
๕. เพื่อเสนอแนะแนวการสอน ขั้นตอนการสอน และตัวอย่างแผนการสอน รวมทั้งหลักการประเมินผลการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

๒.๒ สาระสำคัญของวิชานาฏศิลป์ในหนังสือเรียน

สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กำหนดไว้ดังนี้

๑. ความงามของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ไทยมีลักษณะไม่เหมือนชาติใด การเคลื่อนไหว อิริยาบถที่เข้มข้ม งาม เทลิ้มของละครไทย จะมีลักษณะเป็นเส้นโค้งที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกัน การแต่งกายนิยมแต่งด้วยอาภรณ์มีสีสันแวววาว เครื่องประดับบนศีรษะมีลักษณะเรียวแหลม ประดับด้วยอัญมณีที่สวยงาม นับเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนาฏศิลป์ไทย
๒. กำเนิดของนาฏศิลป์ “นาฏ” หมายถึงการพ้อนรำ “ศิลปะ” หมายถึงสิ่งที่มนุษย์ดัดแปลงขึ้นจากธรรมชาติให้มีความวิจิตรงดงามขึ้น นาฏศิลป์รวมกันหมายถึงศิลปะแห่งการพ้อนรำ
๓. ท่าทางของนาฏศิลป์ ท่าทางของนาฏศิลป์มีกำเนิดมาจากธรรมชาติรอบตัวเอง จากการใช้ท่าทางประกอบคำพูด จากการเลียนแบบธรรมชาติของสัตว์ จากกิจวัตรการของตน โดยเริ่มจากธรรมชาติไปสู่ลีลาท่ารำ ลีลาที่สวยงามเป็นแบบแผน
๔. ประเภทของนาฏศิลป์ ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน อ่อนช้อยและงดงามตามลักษณะของวัฒนธรรมไทย นาฏศิลป์ไทยแบ่งออก

ได้ ๓ ประเภท คือ โชน ละคร และการแสดงพื้นเมือง

๕. วิธีดูการแสดงนาฏศิลป์ไทย การดูนาฏศิลป์ให้เกิดความชื่นชม สนุกสนานและเห็นคุณค่าของความงามทางนาฏศิลป์ ผู้ดูควรรู้จักชื่อของตัวละครและรู้จักท่าทางพื้นฐานของตัวละคร การที่จะเข้าใจอย่างลึกซึ้งจำเป็นต้องใช้เวลาศึกษา

๖. ปฏิบัติการนาฏศิลป์ไทย มีกัตใช้ทำทางประกอบเพลงปลุกใจ รวมทั้งศึกษาประวัติ เนื้อร้อง การแต่งกาย การแสดง โอกาสที่แสดง และลีลาท่าทางที่ใช้ประกอบเพลงปลุกใจ เพลงได้ร่วมของไทย เพลงเดิน รวมทั้งการฝึกหัดท่ามาตรฐาน มีกเพลงรำอาชีฐาน นาฏยศัพท์ ภาษาท่า และร่าวมมาตรฐาน เปรียบเทียบร่าวมพื้นเมืองกับร่าวมมาตรฐาน

๒.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอนนาฏศิลป์

๑. เป็นครูที่มีวุฒิทางด้านนาฏศิลป์โดยตรงหรือเป็นครูวิชาสามัญที่มีใจรักในเรื่องของศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างจริงจัง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นครูที่จบทางด้านนาฏศิลป์โดยตรง

๒. ครูต้องเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะของตนเองที่ทำให้เด็กเกิดความชื่นชม เพื่อเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจเรียนและสนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ต้องเป็นผู้ที่ร่าเริงยิ้มแย้มแจ่มใส สนุกสนานร่าเริงอยู่เสมอ ไม่น่าเบื่อหน่าย แต่งตัวสวยงาม และข้อสำคัญไม่แสดงท่าทางให้เห็นว่าวิชานาฏศิลป์เป็นวิชาที่น่าเบื่อ

๓. ครูควรรหาโอกาสชมการแสดงศิลปะและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งศิลปะและวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ทั้งคอยติดตามรับฟังข่าวคราวและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะแขนงต่าง ๆ ตามสถานที่และสื่อมวลชนอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นแนวทางค้นคว้าในการสอนแก่นักเรียน

๔. ครูคอยกระตุ้นให้เด็กกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนอย่างสนุกสนาน และจัดกิจกรรมการแสดงในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งนำนักเรียนไปชมการแสดงนาฏศิลป์นอกสถานที่ เช่นตามโรงละครแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย หรือตามห้องประชุมของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เท่าที่โอกาสจะอำนวย

๕. ควรหาวิธีการสอนจากง่ายไปหายาก โดยการเริ่มเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว และนำมาคิดดัดแปลงให้เกิดความวิจิตรงดงามขึ้นโดยอิสระ

๖. นำเข้าสู่กระบวนการเรียนที่เป็นแบบแผน หลังจากให้อิสระกับนักเรียนในการร่วมกัน นำบทเรียนมาศึกษาทดลองทำกันเองอย่างเป็นกระบวนการ โดยครูเป็นผู้คอยควบคุม

๗. ครูไม่ควรนำข้อบกพร่องของนักเรียนมาวิพากษ์วิจารณ์ ควรให้เด็กค้นหาข้อบกพร่องของตัวเองและแก้ไข เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าแสดงออก

๒.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี

การสอนนาฏศิลป์ในระดับมัธยมศึกษา นั้น การทำความเข้าใจกับนักเรียนก่อนว่าวิชา นาฏศิลป์นั้นไม่ใช่เป็นวิชาเต้นกันรำกัน ดังที่ในอดีตได้เคยปลูกฝังให้เด็กมีความคิดเช่นนั้น ในอดีตจึง เป็นวิชาที่ไม่ค่อยเป็นที่สนใจและให้ความสำคัญเท่าไร และความคิดเช่นนี้ก็ยังคงติดตามมาจนถึง ปัจจุบัน เหมือนกับที่เห็นว่าการเรียนนาฏศิลป์เป็นเรื่องน่าละอาย จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะปลูกฝัง ให้เด็กได้ตระหนักถึงความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ว่า ให้ประโยชน์อย่างไรบ้างทั้งในส่วนตัวและ ส่วนรวม เช่น ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้คลายความเครียดจากการเรียนวิชาการต่าง ๆ เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ ได้ออกกำลังกาย ทำให้รูปร่างมีสง่า หลังไม่งอหรือค่อม เพราะเวลา ผีกรำนั้นต้องมีวชิรฝึกขั้นตอนต่าง ๆ และได้กำลังใจที่ได้เรียนไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น แสดงในงาน วันเกิด หรืองานเทศกาลต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่ นักเรียน โดยมีโอกาส แสดงผลงานร่วมกันเป็นกลุ่ม นอกจากนี้ยังได้รับชื่อเสียงและเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไป ภายภาคหน้า ส่งเสริมให้เด็กได้อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมไทย เพราะในปัจจุบันเด็กไทย ส่วนมากมักจะหันไปนิยมศิลปะและวัฒนธรรมตะวันตกกันมาก จึงเป็นเรื่องที่น่าวิตกว่า ศิลปะและ วัฒนธรรมไทยเราจะไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรมีหลักในการสอน ดังนี้

๑. สอนให้นักเรียนได้กล้าแสดงออก ตามความเข้าใจและจินตนาการของเขา โดยมี ครูเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะในบางโอกาส เป็นการฝึกให้นักเรียนได้มีความคิด สร้างสรรค์ และกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ไม่ใช่ เรียนโดยครูเป็นผู้คิดให้ฝ่ายเดียว

๒. ให้รู้จักนำสิ่งที่ได้เรียนมาแล้วไปสัมพันธ์กับการเรียนวิชาการต่าง ๆ ได้ เช่น นำไป สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ภาษาไทย สังคม พลศึกษา รวมทั้งนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยยึด ความงามทางศิลปะไว้ด้วย คือ ต้องมีจังหวะ ลีลา ตามทำนอง

๓. สอนให้รู้จักสื่อความหมาย โดยใช้ภาษาท่า โดยให้นักเรียนได้รู้จักคิดดัดแปลงท่าทาง ต่าง ๆ โดยเลียนแบบจากธรรมชาติอย่างไม่เคอะเขิน เพื่อเป็นพื้นฐานในการมุ่งใจเข้าไปหานาฏศิลป์ ไทยแบบง่าย ๆ ยังไม่ถึงขั้นให้เป็นศิลปิน

๔. มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรัก ความชื่นชม ความซาบซึ้งในความดี ความงาม ความมีคุณค่า ดังนั้น ครูจึงควรเริ่มต้นตั้งแต่ให้นักเรียนได้รู้จัก ได้กระทำ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม

๕. ชี้นำให้นักเรียนเห็นถึงความดี ความงาม ความไพเราะ ความมีคุณค่าจนนักเรียน ค่อย ๆ ซึมซาบจนเกิดความซาบซึ้ง

การสอนในลักษณะนี้ ต้องใช้ความขยันหมั่นเพียรและความอดทนของครู ซึ่งแต่เดิมครู เป็นเพียงผู้ให้ความรู้ เช่น การสอนท่ารำประกอบเพลงปลุกใจ ๑ เพลง ครูอาจสอนได้ในเวลาเพียง

๒-๓ คาบ แต่การสอนแบบเน้นทักษะกระบวนการ อาจใช้เวลา ๓-๔ คาบ ส่วนผลที่ได้นั้น เมื่อครูสอนบ่อย ๆ ครั่งขึ้น นักเรียนเริ่มเกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ได้แสดงออกด้วยความสนุกสนาน โดยครูไม่ต้องกำหนดหลักเกณฑ์ให้ได้มาตรฐานสูงอย่างกับศิลปิน นักเรียนก็จะค่อย ๆ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดง เป็นการสอนให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ คือสิ่งที่ครูจะต้องปลูกฝังให้นักเรียนเกิดลักษณะและความชำนาญ ความสามารถในการรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนา จนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตอันเป็นจุดมุ่งหวังของหลักสูตรฉบับปรับปรุงประการที่หนึ่ง

๒.๔ ตัวอย่างแผนการสอน เรื่อง การแสดงท่าทางประกอบเพลงปลุกใจ

๑. สาระสำคัญ

เพลงปลุกใจเป็นเพลงที่มีเนื้อร้อง ทำนอง จังหวะและลีลาดีกักเร้าใจชวนให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์เริงเริงและคึกคักคล้อยตามเนื้อร้อง ลีลาท่าทางประกอบเพลงอาจคิดขึ้นเองตามความหมายของเนื้อเพลงได้

๒. จุดประสงค์

๑. ให้นักเรียนรู้จักลักษณะของเพลงปลุกใจ ซึ่งเนื้อเพลงจะมีความหมายไปในทางรักชาติ เสียสละและสามัคคี
๒. ทำจังหวะประกอบเพลงปลุกใจในลักษณะต่างๆ ได้
๓. มีความคิดสร้างสรรค์ในการแปรแถวลักษณะต่างๆ ได้
๔. นำ "ภาษาท่า" ในวิชานาฏศิลป์มาเป็นลีลาท่าทางประกอบเพลงปลุกใจได้
๕. สนุกสนาน ชื่นชม และภูมิใจในผลงาน

๓. กิจกรรมการสอน

๑. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงเพลงปลุกใจที่นักเรียนรู้จักและร้องได้ ซึ่งมักจะได้แก่ เพลง เราสู้ คีตกบระจัน ศรีอยุธยา
๒. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปความหมายของเนื้อหาเพลงปลุกใจ ซึ่งมักจะเน้นไปในทางให้เกิดความรักชาติ เสียสละ และสามัคคี
๓. ชดเชยเพลงปลุกใจให้นักเรียนทำจังหวะประกอบในลักษณะต่าง ๆ โดยอิสระและให้สังเกตถึงความขัดแย้งและความพร้อมเพรียงในการทำจังหวะ
๔. แบ่งกลุ่มค้นหาสาเหตุของความขัดแย้งและความพร้อมเพรียงและหาทางแก้ไขเพื่อให้

เกิดจังหวะที่พร้อมเพรียง

๕. เมื่อกลุ่มใดทำจังหวะประกอบได้พร้อมเพรียงแล้ว ให้ร่วมกันคิดรูปแบบการแปรแถวตามจังหวะเพลงในลักษณะต่างๆ โดยอิสระ

๖. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำ “ภาษาท่า” ในวิชานาฏศิลป์มาประกอบตามความหมายของเนื้อเพลงในลักษณะของการแสดงท่าทางประกอบเพลงปลุกใจ ไม่จำเป็นต้องสวยงามหรือมีแบบแผนแน่นอน แต่ควรให้มีลีลาที่ดูแล้วตึกตักและเข้มแข็ง แล้วนำไปฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียง

๗. นำเสนอผลงานในสัปดาห์ต่อไป

๘. สรุป รายงาน ผลการทำงานของแต่ละกลุ่มในเรื่องความขัดแย้ง วิธีการแก้ปัญหา และความสำเร็วจึ้นนำมาสู่ความชื่นชมและความภาคภูมิใจในผลงาน

๔. สื่อและอุปกรณ์

๑. เครื่องบันทึกเสียง พร้อมแถบเสียงเพลงปลุกใจ
๒. อุปกรณ์เครื่องประกอบจังหวะ

๕. การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ดังนี้

๑. มีความกระตือรือร้นในการร่วมอภิปรายลักษณะของเพลงปลุกใจและร้องเพลงปลุกใจหรือไม่
๒. มีความสนุกสนานในการทำจังหวะประกอบเพลงหรือไม่
๓. มีความคิดสร้างสรรค์ในการแปรแถวบ้างหรือไม่
๔. ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มเพียงใด
๕. มีความสนุกสนาน กล้าแสดงออกด้วยความชื่นชมในผลงานเล็กน้อยเพียงใด

หมายเหตุ แผนการสอนเรื่องนี้ให้ใช้หลังจากที่นักเรียนได้เรียนกำเนิดและท่าทางนาฏศิลป์แล้ว เป็นการนำภาษาท่ามาใช้โดยอิสระ ด้วยวิธีการเรียน-การสอนที่เน้นกระบวนการ แล้วครูจึงเสนอรูปแบบการรำประกอบเพลงปลุกใจอย่างมีแบบแผนต่อไป

ตัวอย่างแผนการสอน

เรื่อง การแสดงท่าทางประกอบเพลงปลุกใจ

วิชาศิลปะศึกษา ศ ๑๐๑-ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เวลาเรียน ๓ คาบ

สาระสำคัญ

การแสดงลีลาท่าทางของนาฏศิลป์ประกอบเพลงปลุกใจ จะเป็นแนวทางให้นักเรียนรู้จักคิดใช้ทำขึ้นเอง ตามความหมายของเนื้อเพลง

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน รู้จักภาษาท่า และนาฏยศัพท์ ในการประยุกต์หรือคิดท่าทางประกอบเพลงได้

จุดประสงค์นำทาง

๑. อธิบายความหมายของภาษาท่า และนาฏยศัพท์ได้
๒. แสดงท่าประกอบเพลงอย่างอิสระได้
๓. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของเนื้อเพลงกับท่าทางที่คิดขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๑. นักเรียนอ่านแผนภูมิเพลงได้รณรงค์ไทย และเพลงเดิน ร่วมกันวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น
๒. ครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น และวิเคราะห์เพลงได้รณรงค์ไทยและเพลงเดิน
๓. ครูอธิบายประกอบการสาธิตเกี่ยวกับภาษาท่าและนาฏยศัพท์ที่ใช้ในการแสดงท่าทางประกอบเพลงปลุกใจ เช่น หนักหนา
๔. นักเรียนร่วมกันวางแผนโดยใช้ข้อมูลจากภาษาท่า และนาฏยศัพท์ เพื่อให้ปฏิบัติท่าทางประกอบเพลงตามตัวอย่าง
๕. นักเรียนช่วยกันสังเกต ประเมิน แสดงความคิดเห็น ปรับปรุงท่าทางที่แสดงออกในการทำท่าประกอบเพลง

๖. นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อเพลง ความหมาย และการแสดงท่าทางประกอบเพลง รวมทั้งการแสดงที่นักเรียนร่วมกันประดิษฐ์ทำเอง

สื่อและอุปกรณ์

๑. แผนภาพแสดงภาษาท่า และท่าทางแบบต่าง ๆ หรือ วีดิโอ
๒. แผนภูมิเนื้อเพลง
๓. แถบเสียงเพลงปลุกใจ

การประเมินผล

๑. สังเกตการใช้ทักษะกระบวนการแต่ละขั้นตอนของนักเรียน
๒. สังเกตการแสดงความคิดเห็น และการแสดงท่าทางประกอบเพลงต่าง ๆ

กิจกรรมเสนอแนะ

ควรรนำตัวอย่างการแสดงที่ดี เพื่อนักเรียนเห็นถึงคุณค่าในฐานะเป็นวัฒนธรรมไทย โดยนำชมจากการแสดงจริงที่โรงละครเฉลิมกรุง โรงละครแห่งชาติ หรือสถานการณ์จริง ถ้ามีโอกาส หรือฉายสไลด์ วีดิทัศน์ ประกอบ

๒.๖ หลักการการประเมินผล

การประเมินผลการเรียนในแต่ละแผนการสอนนั้น นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพราะในระหว่างเรียน ครูได้เน้นทักษะกระบวนการในการเรียนรู้ คอยกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กับรู้จักประเมินผลตนเองและกลุ่มขณะปฏิบัติ เพื่อการแก้ไขปรับปรุงผลการเรียนให้มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจและภูมิใจ รวมทั้งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดังนั้นครูจึงไม่จำเป็นต้องประเมินผลด้วยการสอบข้อเขียนเสมอไป เพียงแค่ทำหน้าที่สังเกต สังเกตการณ์ หรือวิธีอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของเนื้อหาตามแผนการสอนนั้น ๆ ควบคู่กับการสอน เช่น

๑. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะฝึกปฏิบัติ
 - การสังเกตรูปแบบที่ครูเสนอแนะ
 - การสังเกตการปฏิบัติของผู้อื่น
 - การรู้จักคิดหาวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม

- การรู้จักประเมินผลด้วยตนเองและหาวิธีแก้ไขปรับปรุง
 - ความตั้งใจจริง และความพยายาม
 - การเรียนด้วยความสนุกสนาน
๒. สังเกตพฤติกรรมการร่วมอภิปราย สรุป ผลการเรียนรู้ในแต่ละแผนการสอน
- การวิเคราะห์ วิวิจารณ์ อย่างเป็นระบบ
 - การทำงานอย่างมีขั้นตอน
 - การอภิปรายอย่างมีเหตุผล และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์เห็นคุณค่าของศิลปะ (ดูลักษณะบ่งชี้ของพฤติกรรม)
๓. ใช้แบบประเมินการสังเกต ความรู้ ความเข้าใจ และความชื่นชม
(การตัดสินผ่าน-ไม่ผ่าน หรืออัตราการเรียนรู้ ๑-๒-๓-๔)

แผนการสอนที่...

วัน เดือน ปี	ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	เกณฑ์การประเมินผล				หมายเหตุ
			๔	๓	๒	๑	

๒.๗ แหล่งวิทยาการทางนาฏศิลป์

แหล่งข้อมูลที่สามารถหาความรู้ทางนาฏศิลป์ ได้แก่

๑. ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
๒. ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขาผ่านฟ้า
๓. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏทั่วประเทศ
๔. กองการสังคีต กรมศิลปากร
๕. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๖. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและประเพณี
๗. ครูดนตรี + นาฏศิลป์ ในกลุ่มโรงเรียน
๘. ศิลปินพื้นบ้าน ในเขตที่โรงเรียนสังกัด

บทที่ ๓ ถนนไทย

๓.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู

- ๑) เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนสามารถสอนวิชาดนตรีไทยได้ถูกต้องตามหลักสูตรและรายละเอียดในหนังสือเรียนวิชา ศี ๑๐๑ - ศี ๑๐๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- ๒) เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนสามารถจัดระบบการเรียนการสอน ตลอดจนจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้อย่างเหมาะสม
- ๓) เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางในการสอน ตลอดจนเสนอเทคนิควิธีสอน ตัวอย่างแผนการสอน และหลักการประเมินผลการเล่นที่สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง ๒๕๓๓)

๓.๒ สารสำคัญของดนตรีไทยในหนังสือเรียน

๑) กำเนิดดนตรีไทย

ดนตรีไทยเป็นมรดกอันล้ำค่าที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน มีเอกลักษณ์อยู่ในตัวของตัวเอง สำหรับเครื่องดนตรีไทยนั้นสามารถแบ่งได้ครบทั้ง ๔ ประเภทคือ ดิด สี ดี เป่า นอกจากนี้ในแต่ละภาคของประเทศไทย ยังมีเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ประจำของแต่ละภาค เช่น ซึง, สะล้อ เป็นสัญลักษณ์ของทางภาคเหนือ แคน เป็นสัญลักษณ์ของภาคอีสาน ข้องคู่, กลองชาตรี เป็นสัญลักษณ์ภาคใต้ เป็นต้น เครื่องดนตรีของภาคใต้อีกที่มีคนนิยมเล่นในภาคนี้ ซึ่งเราเรียกว่า เครื่องดนตรีพื้นเมือง

๒) วิวัฒนาการของเครื่องดนตรีไทย

เครื่องดนตรีไทยแต่ละประเภทย่อมมีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน และวิวัฒนาการขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน

เครื่องดิด เป็นเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงโดยการดีด ซึ่งวิวัฒนาการมาจากเครื่องมือล้าสมัยในสมัยก่อน ได้แก่ ขลุ่ย และหน้าไม้ เมื่อยังลูกขลุ่ยออกไปสายขลุ่ยจะเกิดการ

สิ้นสะท้อนและเสียดสีกับอากาศทำให้เกิดเสียง ถ้าหากซึ่งสายชนูให้ตึงเสียงที่เกิดจะเป็นเสียงสูง แต่ถ้าซึ่งสายชนูให้หย่อนลงมากก็จะเกิดเสียงต่ำ

เครื่องดัดในช่วงแรก ๆ นั้นจะมีเพียงสายเดียว เช่น พิณน้ำเต้า ใช้ลูกน้ำเต้าแห่งเป็น กล้องเสียงโดยเวลาดีดจะต้องนำกล้องเสียงของพิณมาประกบกับลำตัวของผู้ดีดจึงจะมีเสียงดังกังวาน

ต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นจากพิณสายเดียวก็มาเป็นพิณที่มีมากกว่า ๑ สาย เช่น พิณเพียง ซึ่งมีลักษณะและวิธีบรรเลงคล้ายกับพิณน้ำเต้าทุกประการ แต่มีสาย ๒-๔ สาย หลังจากที่ใช้ลูกน้ำเต้าเป็นกล้องเสียงแล้ว ต่อมาก็มีการนำไม้จริงมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดัด และมีการพัฒนาขึ้นมาทั้ง รูปทรงและวิธีบรรเลงเป็นลำดับ เช่น กระจับบี ซึ่ง พิณสามสาย และจะเข้

จะเข้

พิณเพียง

พิณ

กระจับบี

ชิง

ลักษณะของเครื่องดีดซึ่งมีการพัฒนาขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัดก็คือ สาย และกล่องเสียง จากที่มีเสียงเบาในช่วงแรก ๆ จนกระทั่งมีเสียงดังไพเราะในสมัยปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้เครื่องดีดที่ยังใช้บรรเลงอยู่ในวงดนตรีไทยเพียงอย่างเดียวคือ จะเข้ ซึ่งถือว่าเป็นวิวัฒนาการขั้นสูงสุดของเครื่องดีด ส่วนพิณน้ำเต้า พิณเพียงและกระจับปี่ นั้น ปัจจุบันไม่ใช้บรรเลงในวงดนตรีไทยแล้ว เพราะมีเสียงเบาโดยเฉพาะกระจับปี่ นอกจากจะมีเสียงเบาแล้วยังมีน้ำหนักมากอีกด้วย ยากต่อการขนย้าย ส่วนซึงและพิณนั้นยังใช้บรรเลงอยู่ในวงพื้นเมืองภาคเหนือและภาคอีสาน

เครื่องสี เป็นเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงโดยการสี พัฒนาขึ้นมาจากการเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น การเสียดสีของกองไฟเมื่อเวลาลมพัด ทำให้เกิดเสียงต่างๆ สูงบ้าง ต่ำบ้าง แล้วแต่ลมจะพัดไป

เครื่องดนตรีประเภทสี ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย และสะล้อ ปัจจุบันก็ยังใช้บรรเลงอยู่

ซอด้วง

ซอด้วง มีลักษณะคล้าย "ด้วง" ซึ่งเป็นเครื่องมือ ดักสัตว์ชนิดหนึ่งในสมัยก่อน กระโหลกซอด้วงจะทำจาก กระบอกไม้ไผ่ แต่เนื่องจากคุณภาพเสียงที่ออกมาไม่ดีเท่าที่ควรจึงเปลี่ยนมาใช้ไม้จริง ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งแทน และทำให้เสียงดีกว่า วัสดุที่นำมาใช้ทำคันชักนั้นในสมัยก่อนใช้ หางม้า ซึ่งเวลาสีแล้วให้เสียงดีมาก แต่ปัจจุบันคันชักซอด้วง จะใช้เส้นเอ็นเส้นเล็ก ๆ แทน สาเหตุอาจจะเนื่องมาจากเส้นเอ็น นั้นหาง่ายและราคาถูกกว่าหางม้า แต่คุณภาพเสียงเกือบจะ ทัดเทียมกัน ปัจจุบันซอด้วงยังใช้บรรเลงในวงมโหรีและ วงเครื่องสาย

ซออู้

ซออู้ มีลักษณะแตกต่างจากซอด้วงในด้าน รูปร่างและเสียง ส่วนวิธีบรรเลงจะคล้าย ๆ กันและใช้บรรเลง ในวงเดียวกันด้วย กระโหลกซออู้จะทำจากกะลามะพร้าว ใช้ บรรเลงคู่กับซอด้วง แต่มีเสียงทุ้มต่ำ บางครั้งใช้บรรเลงล่อ หรือขัดกับซอด้วงในบางเพลง ทำให้เพลงน่าฟังและสนุกสนาน มากยิ่งขึ้น

ซอสามสาย เกิดขึ้นหลังซอด้วงและซออู้ มีลักษณะและส่วนประกอบแตกต่างจากซอด้วงและซออู้ ใช้บรรเลงในวงมโหรีเท่านั้น ซอสามสายเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถเลียนเสียงผู้ขับร้องได้ดีที่สุด โดยปกติจะใช้บรรเลงคลอกับเสียงร้องของผู้ขับร้อง ส่วนลักษณะของซอสามสายนั้นในส่วนที่เป็นกระโถกซอจะทำมาจากกะลามะพร้าวเช่นเดียวกับซออู้ แต่ต้องเลือกกะลามะพร้าวที่มีขนาดใหญ่พิเศษ ผู้ประดิษฐ์จะคัดเลือกและพิถีพิถันมากกว่าการประดิษฐ์ซออู้ สายของซอสามสายมักจะทำจากไหม คันชักจะอยู่นอกตัวซอ เวลาสีตั้งกับพื้นเหมือนสะล้อ ผู้บรรเลงซอสามสายได้ด้นนั้นจะต้องฝึกฝนและเอาใจใส่มาก เพราะมีวิธีบรรเลงที่ค่อนข้างจะยากกว่าซอด้วงและซออู้

ซอสามสาย

สะล้อ เป็นเครื่องสีที่มีลักษณะคล้ายซออู้ แต่คันชักอยู่ข้างนอกเหมือนซอสามสาย สะล้อนั้นมีทั้งสะล้อ ๒ สาย และ ๓ สาย เวลาสีก็ตั้งสีกับพื้น ปัจจุบันใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นเมืองของภาคเหนือร่วมกับปี่ซอและซิง

เครื่องดี เป็นเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงโดยการตีหรือเคาะ แบ่งตามวัสดุที่ใช้ทำได้ ๓ ประเภท คือ

๑. เครื่องดีที่ทำด้วยไม้
๒. เครื่องดีที่ทำด้วยโลหะ
๓. เครื่องดีที่ชึงด้วยหนัง

สันนิษฐานว่าเครื่องดีนั้นเป็นเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นก่อนเครื่องดนตรีประเภทอื่นทั้งหมด

เครื่องดีที่ทำด้วยไม้ ในช่วงแรกเครื่องดีที่ใช้ประกอบจังหวะจะเกิดขึ้นก่อน ได้แก่ เกราะ โกร่ง กรับ เป็นต้น ซึ่งในสมัยก่อนใช้เคาะหรือตีเป็นสัญญาณหรือจังหวะ และมีเพียง

โกร่ง

เกาะ

เสียงเดียว หลังจากนั้นก็วิวัฒนาการมาเป็นเครื่องตีเน้นทำนอง ซึ่งได้แก่ ระนาดและโปงลาง ลักษณะของลูกระนาดและโปงลางนั้นมีลักษณะคล้ายกรับคู่หรือกรับเสกมาก แต่มีขนาดใหญ่และยาวกว่า หากจะเปรียบเทียบระหว่างกรับกับระนาดนั้นก็เหมือนกับการเอากรับหลาย ๆ คู่มาร้อยเรียงกันตามขนาดของกรับจากใหญ่ไปเล็ก หรือเล็กไปใหญ่ เมื่อเคาะดูก็จะเกิดเสียงที่แตกต่างกัน และสามารถบรรเลงเป็นเพลงได้ เราเรียกว่า เครื่องด้นทำนอง

ระนาดเอก

โปงลาง

เครื่องตีที่ทำด้วยโลหะ เป็นเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นหลังเครื่องตีที่ทำด้วยไม้ มีทั้งเครื่องประกอบจังหวะและเครื่องด้นทำนองเช่นกัน

ฆ้องวงใหญ่

ฆ้องมอญ

เครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่

- ฉิ่ง เป็นเครื่องประกอบจังหวะที่สำคัญที่สุดในวงดนตรีไทย
- ฉาบเล็ก ใช้ตีติดกับจังหวะฉิ่ง ทำให้เกิดความสุขสนาน ครึกครื้นในการบรรเลงมากยิ่งขึ้น
- ฉาบใหญ่ มีลักษณะคล้ายฉาบเล็กแต่มีขนาดใหญ่กว่ามาก ใช้ตีจังหวะห่าง ๆ

เครื่องตีที่ซึงด้วยหนัง ในสมัยก่อนเมื่อคนเราล่าสัตว์มาได้แล้วก็นำหนังสัตว์เหล่านั้นมาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม นอกจากนี้นางหนังสัตว์มาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน กลองก็เป็นสิ่งประดิษฐ์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะช่วยในด้านความบันเทิงในชีวิตประจำวัน โดยใช้กลองตีเป็นจังหวะในการร้องรำทำเพลง หรือในพิธีการต่าง ๆ กลองที่ใช้ประกอบจังหวะในวงดนตรีไทยนั้นมีทั้งกลองสองหน้าและกลองหน้าเดียว

ตะโพน

กลองแขก

กลองสองหน้า ได้แก่ ตะโพน กลองทัด กลองแขก กลองมลายู กลองชาตรี กลองตะโล้ดโป๊ด ฯลฯ

กลองหน้าเดียว ได้แก่ โหม่งโหรี โหม่งชาตรี รำมะนา กลองยาว เป็นต้น

โหม่ง-รำมะนา

กลองยาว

เครื่องเป่า เป็นเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงโดยการเป่า มีวิวัฒนาการมาจากการเป่าใบไม้และชาวสตร์ สามารถแบ่งออกได้ ๒ ประเภทคือ

๑. **เครื่องเป่าที่มีลิ้น** ได้แก่

- ปี่ใน ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์ไม้แข็ง
- ปี่นอก ปี่นอกใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นเมืองภาคอีสานและภาคใต้

- ปี่มอญ ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์มอญ
- ปี่ชวา ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายปี่ชวา ปี่พาทย์นางหงส์ วงบัวลอย
- ปี่ไฉน ใช้บรรเลงในงานพิธีหรือพระราชพิธี (เฉพาะงานมงคลเท่านั้น)
- ปี่อ้อ ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นเมืองภาคอีสานตอนใต้
- ปี่ซอ หรือปี่จุม ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ
- แคน มีลักษณะพิเศษคือ จะใช้ดูดและเป่า จะมีเสียงดังทั้ง ๒ ลักษณะ

ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นเมืองภาคอีสานตอนเหนือ

แคน

ปี่ไฉน

ปี่ชวา

ปี่มอญ

๒. เครื่องเป่าที่ไม่มีลิ้น ได้แก่ ขลุ่ยต่าง ๆ เช่น

- ขลุ่ยอู้ มีขนาดใหญ่ที่สุด ใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ปัจจุบันหาได้ยาก
- ขลุ่ยเพียงออ มีขนาดปานกลาง ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายและวงมโหรี และวงปี่พาทย์ไม้นวม
- ขลุ่ยหลีบ มีขนาดเล็กที่สุด ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายและวงมโหรีเครื่องคู่
- โหวด ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นเมืองภาคอีสาน
- แตรสังข์ ใช้บรรเลงในงานพระราชพิธีต่าง ๆ

ขลุ่ยเพียงออ

๓) องค์ประกอบของดนตรีไทย

องค์ประกอบของดนตรีไทยนอกจากเครื่องดนตรีไทยแล้ว ยังมีองค์ประกอบในด้านของเพลงไทย ซึ่งประกอบไปด้วย ๒ ส่วน คือ

- ทำนอง
- จังหวะ

ทำนอง ทำนองของดนตรีไทยแบ่งออกเป็นทำนองหลักและทำนองแปร

ทำนองหลัก หมายถึง ทำนองที่แท้จริงของเพลง ซึ่งผู้แต่งได้แต่งไว้

ทำนองแปร หมายถึง ทำนองของเพลงที่แปรมาจากทำนองหลักเพื่อให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีแต่ละชนิด แต่ที่ยึดลูกตกของทำนองหลักเป็นเกณฑ์

ในการประสมวง เครื่องดนตรีแต่ละชนิดจะทำหน้าที่แตกต่างกัน เช่น ฉิ่ง กลอง ทำหน้าที่ประกอบจังหวะ ฉลองวงใหญ่ ทำหน้าที่ดำเนินทำนองหลัก ระนาดเอก ทำหน้าที่ดำเนินทำนองแปร เป็นต้น

ตัวอย่าง

เพลงนขบทระเทศ ๒ ชั้น ท่อน ๑

ทำนองหลัก								
มือขวา	---ซ	ลล	---ด	ลล	ซซ	-ล-ซ	-ม-ม	
มือซ้าย	---ซ	-ล	---ด	-ล	-ซ	-ล-ซ	---ท	
มือขวา	-ล	ซม	ดด	รว-ม	-ม-ม	-ม	มม	รว-ด
มือซ้าย	ซม	รด	-ร	ม	-ซ-ล	-ซ-ม	-ร	ด

ทำนองแปร

---ช ---ลลล ---ด ---ลลล ชลดช ---ล-ช ---ดชม ชมมม
 ชลชม ชมรด มรตร มวชม รมชล ดลชม ชลชม ชมรด

ผู้ที่เรียนดนตรีไทยให้ดีนั้นจะต้องมีใจรักและชอบในดนตรีไทยเป็นเบื้องต้น ก่อน นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจ ฝึกหัดอย่างสม่ำเสมอมีมานะอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

การฝึกหัดดนตรีควรเริ่มจากการเลือกเครื่องดนตรีที่ชอบและเหมาะสมกับวัย หมั่น ฝึกหัดและทำความเข้าใจกับเครื่องดนตรีชิ้นนั้นอยู่เสมอ ค่อย ๆ เรียนรู้เทคนิค วิถีบรรเลงตามครู อาจารย์ที่สั่งสอนให้ถูกต้องตามขั้นตอน แต่อย่างไรก็ตามควรฝึกพื้นฐานในการปฏิบัติให้ดีเสีย ก่อนแล้วจึงค่อยต่อเพลง เพลงที่อยู่ในช่วงแรก ๆ นั้น ๆ ควรเป็นเพลงที่ใช้ในการฝึก เพื่อความ คล่องแคล่วและความชำนาญในการใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการฝึกเพลงที่ยากขึ้นต่อไป

๔) การขับร้องเพลงไทย

การขับร้องเพลงไทยต้องเริ่มฝึกตั้งแต่การออกเสียง พยางค์ ตัว ร ตัว ล และ อักษรควบกล้ำให้ถูกต้องชัดเจน อาจฝึกโดยการอ่านออกเสียงธรรมดา ใช้พยางค์หรือคำที่มี ออกเสียงผิดให้ฝึกเรียนออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจนการออกเสียงไม่ชัดเจนหรือไม่ถูกต้องจะทำให้ ความหมายของเนื้อเพลงเปลี่ยนไป ผู้ขับร้องที่ดีจึงควรฝึกการออกเสียงให้ถูกต้องด้วย

เมื่อฝึกออกเสียงได้ถูกต้องดีแล้ว เวลาฝึกร้องเพลงควรอยู่ในอาการสำรวม อยู่ในท่าที่ เหมาะสม ถ้าหากนั่งขับร้องกับพื้น ควรนั่งพับเพียบ ตัวตรง คอตั้งตรง มือทั้งสองวางไว้บนตัก ถ้าหากนั่งบนเก้าอี้ควรให้เท้าทั้งสองชิดกันและเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งเล็กน้อย มือทั้งสองวางไว้ บนตักเช่นเดียวกับการนั่งกับพื้น

สิ่งที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งก็คือ การเอื้อน การเอื้อนที่ถูกวิธีผู้ขับร้องจะ ต้องรู้จักการหายใจ การแบ่งวรรคตอนของคำเอื้อนจะต้องสัมพันธ์กัน สระที่ใช้ในการเอื้อนมักจะใช้ สระเออและเมื่อเอื้อนจบแล้วให้ลงท้ายด้วยเออ แต่ถ้ายังเอื้อนไม่จบอย่าลงด้วยเสียงเออ

การเอื้อนสำคัญอย่างไร

การเอื้อนเป็นการเปล่งเสียงทำนองเพลงซึ่งไม่มีคำร้อง และมักออกเสียงสระเออ อือ หรือ เสียงเออ ฯลฯ เพื่อให้ครบตามทำนองของเพลง

ตัวอย่าง เพลงแขกประเทศ ๒ ชั้น

ท่อน ๑	---ทุทา	---ชา	---นุ	-ภาพ-	-เอ็ง-เออ	-เอ็ง-เออ	---น้ำ	-ผล-
	---เกิด	---สรร	---พวง	-คธ-	-เออ-เออ	-เอ็ง-เออ	---น้อย	---ใหญ่
ท่อน ๒	---เพ	---วา	---ยา	-วิธ-	-เออ-เออ	-เออ-เออ	---หัว	-ไป-
	---ขอ	---ให้	---เป็น	-สุข-	-เออ-เออ	-เอ็ง-เออ	---หัว	-ค-

๓.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอนดนตรีไทย

๑) ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติและวิวัฒนาการของเครื่องดนตรีที่สมควรที่จะสามารถอธิบายความเป็นมาของเครื่องดนตรีไทย ที่กำลังสอนอยู่ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ถ้ามีหลักฐานอ้างอิงได้ก็ยิ่งดี ตลอดจนสามารถตอบข้อซักถามของนักเรียนในเรื่องดังกล่าวได้อย่างถ่องแท้อีกด้วย

๒) ควรเป็นผู้ที่มีความรู้มีทักษะและมีประสบการณ์ทางด้านดนตรีไทย การขับร้องเพลงไทย เพลงพื้นเมือง ตลอดจนการปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยประเภทดำเนินทํานองได้อย่างถูกต้อง ๑ ขึ้น เช่น ระนาดเอก หรือ ซอด้วง หรือจะเข้ หรือลุ่ยเพียงออ เป็นต้น นอกจากนี้ควรจะมีเครื่องประกอบจังหวะได้ด้วย เช่น ฉิ่ง เป็นต้น

การที่ครูผู้สอนสามารถปฏิบัติเครื่องดนตรี เพื่อเป็นการสาธิตให้นักเรียนได้เห็นจะช่วยให้เด็กมีทัศนคติที่ดี เกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในตัวผู้สอนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ จากนักเรียนมากยิ่งขึ้น และท้ายที่สุดนักเรียนก็จะเกิดความชื่นชมและเห็นคุณค่าในวิชาที่เรียน

๓) จะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียน โดยเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมที่สุดสำหรับนักเรียน ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะใช้วิธีสอนที่ไม่เหมือนกันการรู้ถึงสภาพความพร้อมของนักเรียนจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์เร็วขึ้น

๔) จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่ององค์ประกอบของดนตรีไทยพอสมควร นอกจากนี้ควรจะยกตัวอย่างและสาธิตให้นักเรียนดูได้ด้วย

๕) จะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในเรื่องของเสียง เพื่อนำไปประกอบการขับร้องเพลงไทยได้ และฝึกตนเองในด้านนี้ให้มาก เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ถูกต้องและสมบูรณ์ในการสอน

๓.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี

การสอนแต่ละครั้งครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามขั้นตอนในแผนการสอนที่ได้เตรียมไว้ การออกแบบกิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ ซึ่งได้มาจากการตีความคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร และเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน โดยเน้นการออกแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องนำไปสู่ความชื่นชมของดนตรีไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การเขียนแผนการสอนและการเตรียมการสอนที่ดีจะช่วยให้ผู้สอนมีความมั่นใจในการสอนมากขึ้น และจะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนที่เหมาะสมกับบทเรียนจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการตื่นตัวอยากเรียนรู้ ทำให้การเรียน

การสอนบรรลุจุดประสงค์เร็วขึ้น

วิธีการสอนของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ถ้าหากครูใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับสภาพและวัยของนักเรียนครูควรใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับเนื้อหาและเรื่องที่สอนด้วย

แรงจูงใจ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน การใช้วิธีสอนที่ดีใช้อุปกรณ์ที่น่าสนใจ การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมล้วนเป็นสิ่งจูงใจ ที่จะให้นักเรียนสนใจในบทเรียนและร่วมมือในกิจกรรมมากขึ้น กิจกรรมใดก็ตามจะต้องให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุดให้นักเรียนทดลองหรือปฏิบัติด้วยตัวเอง ปลอ่ยให้นักเรียนเมื่อสละทางความคิด แต่ทั้งนี้จะต้องมีขอบเขตที่ชัดเจน

กำลังใจ การให้กำลังใจแก่นักเรียนทำได้ไม่ยาก นักเรียนทุกคนต้องการกำลังใจ การให้รางวัลเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จการกล่าวคำชมเชยต่อหน้าเพื่อน ๆ เมื่อนักเรียนทำได้ จะทำให้นักเรียนเกิดความประทับใจ และมีกำลังใจตั้งใจเรียน อดทนและไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

การแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ และการเสนอข้อบ่งชี้ของเนื้อหาที่จะสอนก็เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เนื่องจากหลังจากสอนจบบทเรียนหรือจบเรื่องแล้วนักเรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนทัศนคติไปในทางที่ดี ซึ่งพฤติกรรมหรือการเปลี่ยนทัศนคติของนักเรียน เป็นอีกจุดหนึ่งที่สามารถจะนำไปประเมิณผลในการเรียนการสอนได้

การนำเข้าสู่บทเรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนในเรื่องต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากนักเรียน ทัศนคติที่ดีของผู้เรียนต่อวิชาศิลปะกับชีวิต ก็จะเกิดขึ้นได้ในขณะนี้ ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องหาวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจและสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอนแต่ไม่ควรใช้เวลามากจนเกินไป เพราะอาจจะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในส่วนของดนตรีไทยผู้สอนส่วนใหญ่ อาจจะคิดว่าจะต้องสอนให้นักเรียนเล่นดนตรีไทยได้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ในความเป็นจริงแล้ววิชาศิลปะกับชีวิต จะเป็นตัวนำให้นักเรียนได้รู้จักกับดนตรีไทย ซึ่งการรู้จักนั้นไม่ได้หมายความว่านักเรียนจะต้องปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยได้ เป็นอย่างดี แต่จะเน้นให้นักเรียนได้รู้จักชื่อรูปร่างลักษณะและตลอดจนเสียงของเครื่องดนตรี ซึ่งก่อนหน้านั้นนักเรียนอาจจะยังไม่เคยรู้จักมาก่อน

๓.๕ ตัวอย่างแผนการสอน

เรื่อง เครื่องดนตรีไทย

วิชาศิลปศึกษา ศ ๑๐๑-ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เวลาเรียน คาบ

สาระสำคัญ

๑. เครื่องดนตรีไทย ทั้ง ๔ ประเภทคือ ดิด สี ตี เป่า

จุดประสงค์

๑. นักเรียนสามารถบอกชื่อเครื่องดนตรีไทยจากภาพและการฟังเสียงได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนเห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกไทยในการที่จะสืบทอดให้คงอยู่สืบไป

จุดประสงค์นำทาง

๑. นักเรียนสามารถบอกประโยชน์และคุณค่าของดนตรีไทย
๒. เกิดทักษะทางด้านการรับฟังเสียงเครื่องดนตรีไทย
๓. สามารถจำแนกเครื่องดนตรีแต่ละประเภทได้
๔. เห็นความสำคัญของดนตรีไทยที่มีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
๕. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๑. นักเรียนชมภาพการแต่งกายแบบไทย อาหารไทยหรือภาพซึ่งแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมไทยและร่วมกันแสดงความคิดเห็น
๒. นักเรียนฟังเสียงดนตรีพื้นเมืองแต่ละภาคของประเทศ และให้นักเรียนแสดงท่าทางโดยอิสระ
๓. ครูอธิบายถึงลักษณะเครื่องดนตรีไทยทั้ง ๔ ประเภท โดยแบ่งเครื่องดนตรีจากลักษณะการทำให้เกิดเสียง
๔. ครูแจกภาพเครื่องดนตรีให้นักเรียนคนละ ๑ ภาพ เพื่อแยกประเภทเครื่องดนตรี ครูอธิบายลักษณะการรวมกลุ่มสำหรับเครื่องดนตรีที่จัดเป็นประเภทเครื่อง ดิด สี ตี เป่า ทุกคนจะต้องมีกลุ่มประเภทเครื่องดนตรี ในขณะให้เวลานักเรียนหากกลุ่มเครื่องดนตรี ครูเปิดแถบบันทึกเสียง เพลงไทยให้นักเรียนฟังไปพร้อมการร่วมกิจกรรม

๕. ให้แต่ละกลุ่มทั้ง ๔ กลุ่ม บอกชื่อเครื่องดนตรีในกลุ่มตัวเอง พร้อมนำภาพแสดงครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณา

๖. ครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมไทยและช่วยกันอภิปรายถึงวิถีทางที่จะอนุรักษ์ศิลปะทางด้านดนตรีไทยให้คงอยู่คู่ชาติไทยสืบไป

สื่อและอุปกรณ์

๑. ภาพศิลปวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ
๒. หนังสือเรียน
๓. เครื่องบันทึกเสียงพร้อมแถบบันทึกเสียงเพลงพื้นเมืองทั้ง ๔ ภาค
๔. แผ่นภาพเครื่องดนตรีไทยทั้ง ๔ ประเภท ครบตามจำนวนนักเรียน
๕. สมุดบันทึกเตือนความจำ
๖. เครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมือง (ถ้ามี)

การประเมินผล

๑. สังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ในขณะร่วมกิจกรรม
๒. การจัดแบ่งกลุ่มเครื่องดนตรีทั้ง ๔ ประเภท
๓. พิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นและร่วมอภิปราย

หมายเหตุ

ควรจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรม

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ครูควรจัดมุมค้นคว้าสำหรับดนตรีโดยเฉพาะ ไม่จำเป็นต้องใช้สถานที่ใหญ่โตเพียงแต่จัดหาสื่อต่าง ๆ เท่าที่จะจัดหาได้ เช่น ภาพวัฒนธรรมไทย เครื่องดนตรีไทยที่หาดูได้ยาก (รูปภาพ) สำหรับบริการนักเรียน นอกเหนือจากห้องสมุดกลางของโรงเรียน

๒. หากโรงเรียนใดมีความพร้อมเรื่อง “เสียงตามสายภายในโรงเรียน” นักเรียนควรจะหาบทความเกี่ยวกับดนตรี นำเสนอผ่านเสียงตามสายของโรงเรียน โดยมีครูคอยให้คำปรึกษาและชี้แนะวิธีการปฏิบัติ สลับกับการเปิดเพลงไทยที่มีทำนองเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เพื่อเป็นการนำเสนอความรู้และฝึกทักษะทั้งทางด้านภาษาและดนตรีให้ดียิ่งขึ้น

๓. นักเรียนวาดภาพเครื่องดนตรีไทยที่นักเรียนชอบ โดยครูให้นักเรียนนำผลงานแสดงหน้าห้องหรือจัดแสดงตามป้ายนิเทศ

๔. ครูควรหาโอกาสนักเรียนไปชมการแสดงดนตรีไทย ในวาระและโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

๓.๖ การวัดผลประเมินผล

การเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต จะให้ได้ผลดีควรจะมีการประเมินผลทุกครั้งหลังจากที่เรียนจบแต่ละเรื่อง ส่วนวิธีการประเมินผลนั้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าจะเลือกใช้วิธีใดจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนวิชาศิลปะกับชีวิต รู้จักเกิดความชื่นชมเห็นคุณค่าและรู้สึกซาบซึ้ง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การประเมินผลแต่ละครั้งจะต้องเน้นในหัวข้อดังกล่าว แต่เนื่องจากว่าความชื่นชม การเห็นคุณค่าและความซาบซึ้งนั้นเป็นความรู้สึก ซึ่งวัดได้ยาก ครูผู้สอนจึงต้องมีความพยายามและเอาใจใส่ในหน้าที่อย่างจริงจังจึงจะสามารถประเมินผลในส่วนนี้ได้

วิธีการประเมินที่ผู้สอนนิยมใช้ทั่วไปก็คือ การสังเกต ซึ่งทำได้ไมยากนักแต่ผู้สอนจะต้องมีการสังเกตอย่างสม่ำเสมอ ถ้าหากจะให้ดีผู้สอนควรจะได้มีการบันทึกพฤติกรรมที่ได้สังเกตเห็นทุกครั้ง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลังจากที่ได้เรียนไปแล้ว

เมื่อผู้สอนได้บันทึกพฤติกรรมที่ได้สังเกตมาแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการวิเคราะห์ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกมานั้นให้ได้ว่านักเรียนมีทัศนคติอย่างไร ถ้าหากผลที่วิเคราะห์ออกมาไม่ดีเท่าที่ควร ผู้สอนจะต้องคิดต่อไปว่าจะหาวิธีแก้ไขอย่างไร

การวัดผลประเมินผลวิชาศิลปะกับชีวิตไม่ได้เน้นถูกหรือผิดแต่ควรจะดูว่านักเรียนสามารถทำได้มากน้อยเพียงใด ทักษะหรือความชำนาญ ความคล่องแคล่วว่องไว ที่นักเรียนแสดงออกมากอยู่ในเกณฑ์ใด

สรุป

การวัดผลประเมินผลด้านดนตรีไทย น่าจะใช้วิธีการดังต่อไปนี้

๑. การสังเกต

- การให้ความร่วมมือในขณะประกอบกิจกรรม
- พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหลังจากจบบทเรียน
- การพัฒนาทักษะในการปฏิบัติทุกครั้ง
- การแสดงความคิดเห็นและการอภิปราย
- การตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน อุปกรณ์สื่อการสอนต่าง ๆ ฯลฯ
- ความมีวินัย ตรงต่อเวลาและความรับผิดชอบในหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย

๒. การวิเคราะห์ จากนั้นศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกหรือการตอบสนอง
๓. แบบฝึกหัด
๔. แบบทดสอบ

๓.๗ แหล่งความรู้สำหรับค้นคว้าข้อมูลดนตรีไทย

๑. ห้องสมุดดนตรี หอสมุดแห่งชาติ
๒. ห้องสมุดของมหาวิทยาลัย
๓. ห้องสมุดสถาบันราชภัฏทุกแห่ง
๔. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๕. ศูนย์ห้องสมุด กรมวิชาการ ภายในบริเวณท้องฟ้าจำลอง คลองเตย กทม.
๖. ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
๗. กองการสังคีต ฝ่ายดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร
๘. สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๑๑
๙. สถานีวิทยุฯ
๑๐. กองดุริยางค์ กรมตำรวจ
๑๑. กองดุริยางค์ กองทัพบก
๑๒. กองดุริยางค์ กองทัพอากาศ
๑๓. มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ
๑๔. ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาผ่านฟ้า
๑๕. พิพิธภัณฑ์ดนตรี เพื่อการศึกษา สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทที่ ๔ ดนตรีสากล

๔.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู

๑. ช่วยให้ครูสามารถสอนวิชาดนตรีสากลได้ถูกต้องตามหลักสูตรและเนื้อหารายละเอียดในหนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๒. ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนได้
๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการสอน เทคนิคการสอน ตัวอย่างแผนการสอนและหลักการประเมินผลการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

๔.๒ สารสำคัญของดนตรีสากลในหนังสือเรียน

๑. ดนตรีกับธรรมชาติ ความสำคัญของดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติรอบตัวอย่างแยกกันไม่ออก ธรรมชาติที่เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จากสภาพแวดล้อมทั้งในเมืองและชนบท ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดเสียงมากมาย
๒. การเกิดเสียง เสียงเกิดขึ้นได้อย่างไร ชนิดของเสียงที่มีทั้งเสียงตามธรรมชาติ เสียงดนตรีธรรมชาติ เสียงอีกที เสียงดนตรีที่มนุษย์ปรุงแต่งขึ้นมา ทั้งจากเครื่องดนตรีและเสียงจากลำคอ
๓. เสียงร้องของมนุษย์ ลักษณะเสียงที่เกิดจากอวัยวะกล่องเสียงของมนุษย์ทำให้เกิดเพลงร้องชนิดต่าง ๆ มากมาย ตามวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ศาสนาของแต่ละกลุ่มชน ประเทศและภูมิภาคของโลก
๔. เสียงจากเครื่องดนตรี เสียงดนตรีที่เกิดจากการใช้อุปกรณ์และเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนความรู้สึกภายในและอารมณ์การแสดงออก
๕. จังหวะ ความหมายของจังหวะ ลักษณะของจังหวะที่เกิดจากธรรมชาติและเสียงจังหวะที่มนุษย์สร้างขึ้น สัญลักษณ์แทนจังหวะที่สามารถสื่อให้เข้าใจได้
๖. การอ่านวงเพลง การอ่านวงเพลงขั้นพื้นฐาน เพื่อควบคุมจังหวะให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบ มีศิลป์ สำหรับแบบฝึกหัด เพลงร้องและเพลงบรรเลง ทั้ง ๓ ประเภท คือ แบบจังหวะประเภทนับสอง ^๒/_๔ นับสาม ^๓/_๔ และนับสี่ ^๔/_๔ อย่างง่าย

๗. ทฤษฎีโน้ตดนตรี โน้ตดนตรีเกี่ยวกับจังหวะ ทำนองเพลง และเสียงประสาน การฟัง การบันทึกและวิธีการเขียนโน้ตดนตรีเบื้องต้นโดยกำหนดลักษณะตัวโน้ต และ และ ความยาวเสียงที่ถูกต้องตามค่าของตัวโน้ต ความยาวและเสียงที่ถูกต้องไว้ เพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติได้ในระดับชั้นเรียนนี้

๘. เสียงประสาน ลักษณะของเสียงดนตรีหรือเสียงเรียงตั้งแต่ ๒ เสียงขึ้นไป นำมา ปฏิบัติเกิดขึ้นพร้อมกันในเวลาเดียวกัน เป็นเสียงประสานที่มีความกลมกลืนไพเราะตามลักษณะของ คอร์ดเบื้องต้น คือ เสียงประสานในลักษณะคอร์ด ซี จี เอฟ เอไมเนอร์ ดีไมเนอร์ และ อีไมเนอร์

๙. อารมณ์และความรู้สึก เสียงดนตรีที่มีคุณลักษณะที่ก่อให้เกิดอารมณ์ทางศิลปะ ใน เรื่องความเร็ว ซ้ำ เบา และดัง โดยอาศัยความเข้าใจธรรมชาติที่เกิดขึ้นตามบทเพลงและสัญลักษณ์ ที่กำหนดไว้ เช่น p, f และ > เป็นต้น

๑๐. การขับร้องเพลง ลักษณะการขับร้องเพลงที่ถูกต้อง การหายใจ การเปลี่ยนเสียง ทำทางการร้องเพลงที่ถูกสุขลักษณะ เทคนิคการเปล่งเสียง

๑๑. คุณลักษณะของนักดนตรี นักดนตรีที่ดีควรมีหลักประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร

๑๒. คุณสมบัติของผู้ชม สิ่งที่คุณควรรู้เกี่ยวกับปฏิบัติเมื่ออยู่ในสถานที่หรือโอกาสรับชม และฟังการแสดงดนตรี

๔.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอน

๑. เป็นผู้ที่มีทักษะความรู้และประสบการณ์ทางดนตรีสากล ในการขับร้องเพลงสากล หรือการปฏิบัติเครื่องดนตรีสากล อย่างน้อย ๑ เครื่อง เช่น ซอริคอร์ดเตอร์ เมโลเดียน กีตาร์ ไวโอลิน คีย์บอร์ด เปียโน ฯลฯ

๒. เข้าใจธรรมชาติการเกิดเสียงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเสียงธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งที่เกิดจากสิ่งที่ไม่มีชีวิตและมีชีวิต ซึ่งครูสามารถนำภาพจากหนังสือแบบเรียนในหัวข้อดนตรีกับธรรมชาติ มาอธิบายประกอบเข้ากับเสียงธรรมชาติที่ใช้เปิดเตรียมไว้แล้ว และเปรียบเทียบกับเสียงดนตรีที่มนุษย์สร้างขึ้นว่า ให้บรรยากาศแตกต่าง หรือเหมือนกันอย่างไร

สำหรับเสียงรบกวนที่เป็นมลพิษทางเสียง ปัจจุบันเกิดขึ้นได้ง่ายและบ่อยมากในเมือง ครูจึงต้องนำเสนอเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความรู้สึกับเสียงรอบตัวและสามารถเปรียบเทียบความไพเราะระหว่างเสียงดนตรีที่เกิดจากธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น

๓. มีความรู้เรื่องการแปลงเสียงจากอวัยวะกล่องเสียง การหายใจที่ถูกต้อง ทำทางการขับร้องเพลง ตลอดจนความแตกต่างของเสียงพูด เสียงร้องที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของนักเรียน ลักษณะของเสียงร้องเดี่ยวและเสียงร้องหมู่ เสียงของเพศชายและเพศหญิง เด็กและผู้ใหญ่ ความดัง-ค่อย การแสดงออกทางอารมณ์ของเพลงร้อง เช่น ความอ่อนโยน ความเข้มแข็งหรือหนักแน่นของเสียง ตลอดจนความรู้ด้านการดูแลรักษาของอวัยวะกล่องเสียง เพื่อการใช้ได้ทนทานและถูกต้องตามสุขลักษณะ

ครูมีความสามารถในการแปลงเสียง นำเสนอแบบสาธิตในการออกเสียง การร้องเสียงยาวที่ชัดเจน กังวาน และรู้จักหาสื่อการสอน คือ เลือกเพลงจากนักร้องทั้งต่างประเทศและคนไทยที่มีมาตรฐานมาเปิดให้ฟังเพื่อให้ นักเรียนหัดวิจารณ์

สำหรับเพลงร้องที่เกี่ยวข้องกับเพลงสวดของศาสนาต่าง ๆ ทั้งหลายและบรรดาเพลงและดนตรีที่ใช้ในพิธีการต่าง ๆ ทางศาสนา ครูควรหาโอกาสไปร่วมพิธีทางศาสนาเพื่อประสบการณ์ก่อนที่จะนำมาถ่ายทอดหรือเล่าให้นักเรียนฟัง

๔. มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องเสียงดนตรี ที่เกิดจากเครื่องดนตรีสากลประเภทต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เครื่องตีกระทบ เครื่องลมไม้ เครื่องลมทองเหลือง เครื่องสาย และเครื่องดนตรีประเภทใช้ไฟฟ้าอย่างกว้าง ๆ รวมทั้งเสียงดนตรีที่เกิดจากเครื่องดนตรีที่ครูและนักเรียนประดิษฐ์คิดขึ้นเอง จากวัสดุรอบตัวที่หาได้ง่าย ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ตามสภาพของท้องถิ่นและสังคมเศรษฐกิจของนักเรียน

การนำความรู้มาสอนนักเรียนทำได้หลายแนวทาง เช่น ปฏิบัติเครื่องดนตรีสากล เครื่องใดเครื่องหนึ่งจากภาพที่มีปรากฏในหนังสือเรียน ให้นักเรียนได้มีโอกาสดูและฟัง ถ้าไม่มี

เครื่องดนตรีเลยก็ให้หาเพลงที่มีการบรรเลงของเครื่องดนตรีมาทดแทน เปิดให้นักเรียนฟัง พร้อม ๆ กับการแนะนำภาพให้นักเรียนดูว่า เสียงที่ได้ยินนั้นตรงกับเครื่องดนตรีชนิดใด

๕. เข้าใจองค์ประกอบของเสียงดนตรี ซึ่งได้แก่ จังหวะ ทำนองเพลง เสียงประสาน และอารมณ์การแสดงออก ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของเสียงดนตรีกับทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ โดยครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมบูรณาการให้เข้าหมวดวิชาศิลปะอื่น ๆ ได้ เช่น ให้นักเรียนวาด ลายเส้นตามเสียงดนตรีที่ครูปฏิบัติจากเครื่องดนตรีขลุ่ยหรือเครื่องดีด หรือแสดงท่าทางการเดินตาม เสียงดนตรีที่เกิดจากการเปิดเพลง เป็นต้น

๖. มีความรู้พื้นฐานทางด้านทฤษฎีดนตรีโน้ตสากล สามารถบันทึกตัวโน้ตสำหรับ จังหวะ ทำนองเพลง และเสียงประสาน ที่มีขอบเขตการใช้โน้ตไม่เกินประเภทต่างๆ ดังนี้ คือ โน้ตตัวกลม ตัวขาว ตัวดำ และเข็มนึ่งขึ้น พร้อมโน้ตตัวหยุดตามที่กล่าวมา เครื่องหมายกำหนดจังหวะ เฉพาะลักษณะ ๒, ๓, ๔ และ ๕ ชั้นคู่เสียงคู่ ๓ และ คู่ ๕ รวมถึงความรู้คอร์ดตรีแฉ่ได้อย่างง่าย ที่เป็นคอร์ดแรกของคีย์ (คอร์ดโทนิค)

ครูต้องจัดให้นักเรียนมีทักษะการฟังเสียงดนตรี จากโน้ตสากลในหนังสือแบบเรียน ผูก การเขียนจากการเล่นให้ฟังของครู โดยอาศัยความจำ หรือ นักเรียนย่อมออกเสียงทำนองเพลง ภายหลังจากที่ครูเล่นให้ฟังแล้วสองเที่ยว (ครูควรหาทำนองเพลงที่นักเรียนไม่เคยฟังมาก่อนจะได้ ผลมากที่สุด) นอกจากนั้นต้องให้นักเรียนฝึกเขียนตัวโน้ตซึ่งแสดงสวยงาม สะอาด และชัดเจนเป็น นิสัยด้วย

๗. ความสามารถในการควบคุมและอ่านวงเพลง ซึ่งครูควรมีเองให้คล่องก่อนทำการสอน โดยหัดเคาะตามจังหวะเพลงที่ได้ยินจากวิทยุ โทรทัศน์ จากเสียงดนตรีที่มีโอกาสได้ฟัง ไม่ว่าจะเป็น เพลงในจังหวะมาร์ช วอลท์ซ เพลงสากล เพลงคลาสสิก ตามแผนภูมิจังหวะ การอ่านวงเพลง ในหนังสือเรียน และต้องหาโอกาสชมการแสดงดนตรีประเภทที่มีผู้อ่านวงเพลง เช่น วงออร์เคสตรา จากการแสดงสดหรือแม้แต่จากวิดีโอ จากโทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อที่ครูจะได้เกิดความมั่นใจ นำ ความรู้และทักษะนี้ไปถ่ายทอดให้นักเรียนได้

๘. มีความเข้าใจและเทคนิคการกระตุ้นให้นักเรียนชื่นชมความงามของดนตรีไม่ว่าจะเป็น การขับร้อง การบรรเลงดนตรี ในเรื่องของอารมณ์การแสดงออก เช่น ความดัง-ค่อย เร็ว-ช้า ความอ่อนหวาน นุ่มนวล เข้มแข็งเด็ดขาดของจังหวะ ทำนองเพลง เสียงประสานและความหมาย ของเนื้อเพลง ทั้งในบทเรียนและนอกบทเรียน

ครูจึงต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา (จากแหล่งข้อมูลที่ให้ไว้แล้วในหนังสือเล่มนี้) และหมั่นปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักสังเกตและเมื่อนักวิจารณ์ที่ดี ที่สร้างสรรค์ ไม่มองข้ามรายละเอียด เล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น คำร้องที่ถูกต้องตามอักขระวิธี ยกตัวอย่างจาก เพลงดาวน้อย คำว่า ระยับ ไม่ออกเสียงเป็น ละยับ เป็นต้น

ควรหาโอกาสชมการแสดงดนตรีหรือการขับร้องตามหอประชุมหรือสถานที่แสดงสด
บ่อยๆ เพื่อประสบการณ์ความรู้ที่หาไม่ได้จากหนังสือตำราเรียน จดจำคุณลักษณะของนักดนตรี
และการแสดงที่ดี ตลอดจนมารยาทการชม ไว้เป็นแนวทางให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติตนเมื่อต้องไปชม
การแสดงด้วยตนเอง

๔.๔ หลักการและเทคนิคการสอนที่ดี

ครู อาจารย์ และบุคคลทั่วไปย่อมรู้สึกและมีความเห็นว่า การสอนดนตรีสากลในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ให้ผู้เรียนในวัยนี้มีทั้งความรู้ ความเข้าใจ ความชื่นชม ตลอดจนมีความชำนาญเป็นจุดหมายนั้นมิใช่ของง่าย เพราะความสำเร็จในการสอนอย่างน้อยต้องอาศัยตัวแปรหลัก ๓ ประการ คือ ๑. ผู้เรียน ๒. เนื้อหาวิชา และ ๓. ครูผู้สอน

สำหรับครูผู้สอนนั้นมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นผู้แสดงบทบาทซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน เนื้อหาวิชาการ และหลักการสอนที่อยู่ตลอดเวลา ครูผู้สอนจึงต้องมีหลักการช่วยสอน ดังต่อไปนี้คือ

๑. สอนให้รู้จักฟัง การฟังดนตรีเป็นหัวใจสำคัญลำดับแรกของการเล่น เพราะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจได้อย่างรวดเร็ว และยังเป็นการปลูกเพาะแนวทางปฏิบัติเครื่องดนตรีและการขับร้องต่อไปอีก

ครูควรจัดสถานที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสฟังเสียงธรรมชาติและจากเสียงดนตรีหลากหลายคละเคล้ากันไป ไม่ว่าจะเป็นเสียงธรรมชาติจริง ๆ หรือการบันทึกเสียงดนตรีที่เกิดจากการขับร้องหรือการบรรเลงของเครื่องดนตรี โดยสถานที่ฟังควรวีเย็บไม่มีเสียงรบกวนการฟัง อีกทั้งอากาศและความสะอาด ณ สถานที่ฟังก็ต้องถูกสุขลักษณะด้วย

ขนาดความดังค่อยของเสียงดนตรี ต้องไม่เบาหรือดังแสบแก้วหู ซึ่งครูดนตรีควรนำเสนอและทำเป็นตัวอย่างแก่ผู้เรียน

ก่อนฟังดนตรี ครูควรแนะนำรายการในการฟังด้วย เช่น ไม่พูดคุยกันระหว่างการแสดง หรือหยอกล้อเล่นกัน เป็นต้น

๒. สอนทีละส่วน ไม่สอนหลายเรื่องในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในเรื่องขององค์ประกอบดนตรี ซึ่งประกอบด้วย จังหวะ ทำนองเพลง เสียงประสาน และความรู้สึทางดนตรี

กล่าวคือ ครูควรสอนเรื่องจังหวะให้เข้าใจถ่องแท้เป็นพื้นฐานก่อน เช่น นักเรียนควรรู้จักจังหวะที่สม่ำเสมอเป็นอย่างไร การเปลี่ยนแปลงของจังหวะ จังหวะที่เร่งเร็วขึ้น หน่วงช้าลง แบบแผนจังหวะที่นักเรียนรู้จัก จังหวะการวิ่งของรถไฟ จังหวะมักควบ เป็นต้น รวมถึงจังหวะหลักสำคัญประเภทนับสอง นับสาม และนับสี่ ครูควรใช้เทคนิควิธีการสอนหลายแบบตามระดับการรับรู้ของแต่ละกลุ่ม

ลำดับต่อมาคือ สอนให้ผู้เรียนรู้จักความหมายของระดับเสียง ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและที่เกิดจากมนุษย์เอง คือหลอดเสียงในลำคอ หรือเครื่องดนตรีที่มนุษย์ทำขึ้น การจัดเรียงระดับเสียงสูงต่ำจนเกิดเป็นทำนองเพลงขึ้น ทำนองเพลงที่มาจากเสียงเดียว สองเสียง สามเสียง ไปจน

ถึงหลายเสียง ดังตัวอย่างเช่น เมื่อนักเรียนรู้จักเสียง โด แล้ว ให้ทำตัวอย่าง แต่งโดเป็นทำนอง เช่น โดโด โด โดโด เป็นต้น จากนั้นก็นำเสนอเพิ่มเสียงโน้ตดนตรีมากขึ้นตามลำดับ เช่น เร มี ซอล ลา จนครบ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด โดยยึดหลักให้คิดแต่งทำนองเอง อาจมีเครื่องดนตรีช่วย เช่น ซอริคอร์ดเตอร์ กีตาร์ ฯลฯ หรือเสียงจากลำคอก็ได้

นักเรียนที่ผ่านประสบการณ์เรื่องจังหวะและทำนองเพลงมาแล้วก็ให้สอนเรื่องเสียงประสานได้ โดยรวมเสียงเป็นกลุ่มๆ ละเสียงเดียวกัน จัดให้เป็นกลุ่มโด กลุ่มมี กลุ่มซอล (ในรูปแบบ ตริยแอ็คคอร์ด) ฯลฯ แล้วจับคู่แต่ละกลุ่มให้เกิดเสียงประสานตามที่ครูหรือนักเรียนกำหนด เช่น จัดให้กลุ่มโด เข้ากับกลุ่มมีทำสัญญาณอ่านวทยเพลงให้ออกเสียงร้องหรือเล่นเครื่องดนตรีพร้อมกัน จะได้เสียงประสานเป็นในลักษณะของคอร์ดซี เป็นต้น วิธีการสอนให้รู้จักเสียงประสานด้วยวิธีง่าย ๆ เช่นนี้ หากครูผู้สอนเพิ่มกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกาย กิจกรรมการเรียนรู้ ตัวโน้ตดนตรีสากล ฯลฯ เข้าไปอีก ก็จะช่วยให้บรรยากาศการเรียนรู้สนุกสนาน เพลิดเพลินขึ้นอีก มากทีเดียว

ในการสอนดนตรีตามหัวข้อต่าง ๆ ซึ่งครูที่ชำนาญการสอนแล้วอาจสอดแทรกอารมณ์และ ความคิดทางศิลปดนตรีเข้าไปด้วย เช่น สร้างสถานการณ์จำลองต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน บ้าง ตามความคิดฝันของผู้เรียนบ้างเพื่อฝึกให้นักเรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่ม กล้าแสดงออกในทาง ความคิดสร้างสรรค์

๓. สอนจากง่ายไปหายาก ทุกเรื่องทุกตอนของการสอนดนตรี ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาอะไร ให้สอนจากง่ายไปหายาก หรือสอนในสิ่งที่พื้นฐานความรู้แล้ว เพื่อเป็นฐานต่อเติมนำไปอธิบายความสลับซับซ้อนต่าง ๆ ในความนึกคิดของผู้เรียนได้

ตัวอย่างจากการสอน เรื่องจังหวะ โดยวิธีการตบมือของนักเรียนนั้น ให้แบ่งผู้เรียนเป็น สองกลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งจัดกลุ่มสมมติเป็นเสียงจังหวะกลองใหญ่ ตบมือให้เกิดจังหวะพร้อมเพรียงกัน ในลักษณะเพลงมาร์ชประเภทนับสอง ♩ ♩ | ♩ ♩ | อีกกลุ่มหนึ่ง ตบมือเลียนเสียงจังหวะ ของกลองเล็ก ♩ ♩ ♩ | ♩ ♩ | ที่รู้จักคุ้นเคยดีแล้ว จากนั้นให้บรรเลงพร้อมกัน ก็จะ ทำให้นักเรียนเข้าใจการประสานของจังหวะ และหน้าที่ของกลองเล็กและกลองใหญ่ ที่มีรูปแบบ จังหวะซึ่งต้องผสมผสานสอดคล้องกัน จึงจะเกิดความงามของจังหวะได้

การสอนจากง่ายไปหายากดังกล่าว ย่อมทำให้นักเรียนเข้าใจจังหวะซับซ้อนได้ดีกว่าการ สอนแบบธรรมดาทั่วไปที่เพียงแต่ให้นักเรียนทำตามครูเท่านั้น

๔. สอนให้ทดลอง หลักการข้อหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้การสอนดนตรีสากลง่ายและสนุกสนาน ยิ่งขึ้น ก็คงจะหนีไม่พ้นเรื่องการสอนให้เด็กหัดคิด หัดทำเองให้มากที่สุด เฉกเช่นเดียวกับการสอน วิชาวิทยาศาสตร์ในเชิงปฏิบัติการ เพราะเป็นวิธีการที่แยบยลและมีประสิทธิภาพในการสร้างความ ชื่นชม และนำไปสู่ความซาบซึ้งกับสุนทรีย์ของดนตรีได้ในที่สุด ด้วยประสบการณ์ทางตรงของ

ผู้เรียนเอง การบ่อนความรู้จากครูจึงควรเป็นไปในเชิงแนะนำมากกว่า นักเรียนต้องค้นคว้าหาคำตอบเองให้มากที่สุด บางครั้งต้องลองผิดลองถูก จึงจะเป็นการสอนศิลปะดนตรีที่ให้คุณประโยชน์อย่างเต็มที่ เพราะเป้าหมายหลักสำคัญข้อหนึ่งของวิชาศิลปะนั้น คือ รู้จักแสดงซึ่งเอกลักษณ์ของตนเองได้อย่างสง่างาม

การทดลองแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเองของผู้เรียนนั้น ครั้งแรกบางคนอาจทำได้ทันที แต่ส่วนมากมักต้องมีครูคอยแสดงตัวอย่างประกอบคำอธิบายจึงจะคิดเองทำเองได้ ดังนั้นครูต้องอธิบายให้ชัดเจน ด้วยภาษาง่าย ๆ อธิบายช้า ประโยชน์ของการปฏิบัติทดลองด้วยตนเองนั้นมีมากมาย และที่เด่นชัดที่สุดคือนักเรียนจะจำได้แม่นยำ เล่นดนตรีหรือร้องเพลงด้วยความเข้าใจ เข้าถึงเพลง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง เวลาอยากแสดงก็ไม่เขินอายและมีชีวิตชีวาเต็มไปด้วยอารมณ์แห่งศิลป์

๔. สอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นนักเรียนจะได้จากการทดลองปฏิบัติขับร้องและเล่นดนตรีมาากแล้วนั่นเอง จะเป็นความคิดสร้างสรรค์ชนิดที่ไม่ใช่เกิดจากการท่องจำ หรือยึดถือตามตำรา หรือจากคำสอนของครูเพียงอย่างเดียว แต่เกิดตามวิถีธรรมชาติการเรียนรู้ เป็นความคิดสร้างสรรค์ในทางประนีประนอมที่ได้รับการประทับใจในจิตใจของตนเอง จนสามารถสร้างจุดสะท้อนใจแก่ผู้ชมและผู้ฟังได้

๖. สอนโดยใช้กระบวนการของกลุ่ม ถึงแม้ว่าในบางครั้งการสอนดนตรีแบบเป็นกระบวนการของกลุ่มจะเป็นเรื่องยุ่งยากไม่น้อย แต่หากครูผู้สอนรู้จักการเตรียมการและวางแผนการสอนแล้ว วิธีการสอนเป็นกลุ่มนี้ ก็จะทำให้ประโยชน์มากมาย คือ

ก. ประหยัดเวลาในการสอน เพราะนักเรียนหลายคนสามารถเรียนรู้และปฏิบัติการเล่นดนตรีพร้อมกันได้ในเวลาเดียวกัน

ข. ประหยัดบุคลากร ครูคนเดียวสามารถสอนนักเรียนครั้งละหลายคนได้ เช่น ตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถ ความรู้ของครู อุปกรณ์และสภาพแวดล้อมในห้องเรียนด้วย)

ค. สามารถทำกิจกรรมหลากหลายจากกระบวนการของกลุ่ม การเรียนรู้หลายๆ เรื่องในกิจกรรมเดียวกัน และสร้างความบันเทิงง่ายขึ้น

ง. ในกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกัน ก็จะมีโอกาสเท่าเทียมกันทางด้านการแสดงออก โดยไม่เกิดความรู้สึกว่าคุณเองมีปมด้อย หากครูผู้สอนรู้จักแบ่งหน้าที่ แจกบทบาทการแสดงออก หรือให้กิจกรรมการเรียนดนตรีและการบูรณาการโดยเหมาะสมถูกต้องกับวัย วุฒิภาวะ ความถนัดแล้ว นักเรียนทุกคนในกลุ่มก็จะเกิดความภาคภูมิใจ ยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มความสามารถ

๗. สอนโดยใช้เทคนิคการเคลื่อนไหวร่างกาย มีครูจำนวนไม่น้อยยังมีความคิดที่คลาดเคลื่อนว่า การสอนดนตรีโดยวิธีเคลื่อนไหวร่างกายเหมาะสมสำหรับเด็กเล็กเท่านั้น หรือไม่ก็

เข้าใจแต่เพียงว่าใช้เพื่อกิจกรรมเข้าจังหวะเท่านั้น ความจริงก็คือ เทคนิคการเคลื่อนไหวร่างกายทั้งแบบรายบุคคลและแบบขบวนการกลุ่มนั้นเมื่อคุณประโยชน์มากมาย สามารถนำไปใช้กับการศึกษาองค์ประกอบของดนตรีได้ทุกหัวข้อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจังหวะ ทำนองเพลง เสียงประสาน หรือแม้แต่อารมณ์ ความรู้สึก ครูผู้สอนที่ไม่เคยลองสอนโดยนำวิธีการเคลื่อนไหวร่างกายมาบูรณาการนั้นมักจะปฏิเสธหรือไม่ก็มองข้ามความสำคัญไปอย่างน่าเสียดาย

๔. ใช้เครื่องดนตรีอย่างง่าย ปัจจุบันนี้นักเรียนส่วนใหญ่ในภาคชนบทและรอบนอกเมืองหลักก็ยังมีฐานะทางครอบครัวยากจนอยู่ เพียงส่วนน้อยที่มีฐานะดีพอซื้อเครื่องดนตรีสากลราคาแพง ดังนั้นครูสอนดนตรีมักพบปัญหาในเรื่องการนำเครื่องดนตรีมาใช้สอนให้นักเรียนทุกคนมีประจำตัวทุกคน ครูจึงเกิดความท้อแท้และหมดกำลังใจ ทั้งที่อาจจะมีความตั้งใจสูงและมีพื้นฐานทักษะสำหรับเครื่องดนตรีสากลอยู่ในระดับดีมากแล้ว เรื่องนักเรียนไม่มีเครื่องดนตรีประจำตัวก็เปรียบเหมือนทหารที่ไม่มีอาวุธ ดังนั้นทางแก้ปัญหานี้คือ ให้ความสนใจและเอาใจใส่กับเครื่องดนตรีที่มีคุณลักษณะดังนี้ คือ

ก. เครื่องดนตรีที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ได้แก่อวัยวะร่างกายสำคัญที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหว การเกิดเสียงได้ เช่น มือ เท้า อวัยวะหลุดเสียงจากลำคอโดยเฉพาะเสียงร้องที่ได้จากลำคานั้นจะเป็นเสียงแทนเครื่องดนตรีได้อย่างดี หากครูรู้จักวิธีทำนำมาใช้โดยกระตุ้นแนะนำให้เด็กร้องออกเสียงดนตรี เพลง ให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความถนัด ตามระดับเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองและพื้นความรู้ทางดนตรีของนักเรียนในกลุ่มที่สอน

ข. เครื่องดนตรีที่ทำขึ้นเอง หรือเครื่องดนตรีที่ประดิษฐ์จากวัสดุรอบตัวตามสภาพของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นกล่องทำจากกระป๋องนม กระป๋อง ภาชนะขนาดต่าง ๆ ซอชนิดต่าง ๆ ทำมาจากกะลามะพร้าว หนวดที่ทำจากกระบอกไม้ไผ่ วัสดุเหลือใช้ เป็นต้น หรือจัดทำตามประเภทเครื่องดนตรี ที่เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีกระทบ เครื่องสายหรือเครื่องเป่า แล้วแต่จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนและครูที่มีส่วนร่วมคิดประดิษฐ์ด้วย อย่างน้อยก็ทำให้เข้าใจธรรมชาติของการเกิดเสียง ทำให้การเรียนดนตรีมีชีวิตชีวา น่าสนใจ

ค. เครื่องดนตรี ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ มีประโยชน์มากกว่าที่เราคาดคิดมาก่อน เพราะนอกจากราคาไม่แพงเมื่อเทียบกับเครื่องดนตรีสากลมาตรฐานอื่น ๆ แล้ว การเป่าให้เกิดเสียงดนตรีก็ทำได้ไม่ยาก ครูสามารถนำไปใช้เพื่อการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนได้มากมายทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือฝึกทักษะให้รู้จักเสียงจังหวะ ทำนองเพลง เสียงประสานที่ไพเราะ หรือนำไปเป่าเป็นดนตรีประกอบการเล่าเรื่อง เล่านิทานให้นักเรียนฟัง ฝึกการหายใจเพื่อช่วยให้รู้จักการร้องเพลงได้ถูกต้อง ฯลฯ ตามชนิดของกิจกรรมและบทเรียนที่ครูผู้สอนกำลังทำอยู่

ด้วยหลักการและเทคนิคการสอน ๔ ข้อ ที่กล่าวมาทั้งหมด เมื่อครูสอนดนตรีได้ทำความเข้าใจ พร้อมกับนำไปปฏิบัติอย่างครบถ้วนจริงจังแล้ว ผลก็คือ

“การสอนดนตรีไม่ใช่เรื่องยาก ทำไม่ได้หรือนำเบื่อง่าย แต่ตรงกันข้ามคือ ง่าย สนุก
เพลิดเพลิน บั่นกำลังใจ อีกทั้งการเรียนการสอนก็ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว และบูรณาการ
กับหมวดวิชาอื่น ๆ ได้อีกด้วย”

๔.๕ ตัวอย่างแผนการสอน

แผนการสอน

เรื่อง อ่านตัวโน้ตดนตรีสากลจากเพลงในบทเรียน
 วิชาศิลปศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เวลาเรียน ๑-๒ คาบ

๑. สาระสำคัญ

การอ่านตัวโน้ตดนตรีสากลได้ จะช่วยให้นักเรียนรักและชื่นชมการเรียนดนตรีมากยิ่งขึ้น

๒. จุดประสงค์ปลายทาง

นักเรียนสามารถเรียนรู้โน้ตดนตรีสากลได้ในระยะเวลาสั้น ๆ ด้วยความชื่นชมและเห็นคุณค่า

๓. จุดประสงค์นำทาง

๑. นักเรียนได้ประสบการณ์จากการอ่านโน้ตดนตรีสากล
๒. นักเรียนสามารถอ่านโน้ตได้ถูกต้อง ทั้งจังหวะ ทำนองเพลง และอารมณ์ ความรู้สึก
๓. แสดงความรู้สึกทางดนตรีจากกิจกรรมการอ่านและร้องเพลงในบทเรียน
๔. มีความคิดสร้างสรรค์ในการอ่าน ฟัง และเขียนตัวโน้ต
๕. นักเรียนเรียนรู้การวางท่าทาง การหายใจการอ่านและร้องเพลงได้ถูกต้อง มีเสียงที่ไพเราะ
๖. เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวโน้ต และคำร้อง
๗. เข้าใจและจำสัญลักษณ์ตัวโน้ตดนตรีได้

๔. กิจกรรมการเรียนการสอน

๑. ครูแสดงดนตรีหรือร้องออกเสียงเฉพาะทำนองดนตรี (เป็นตัวโน้ต โด โด ซอล ซอล ลา ลา ซอล ในเพลงดาวน้อย เพลงในหนังสือเรียนศิลปะกับชีวิต)
๒. ให้นักเรียนมีอิสระในการเคาะจังหวะหรือการเคลื่อนไหวร่างกายประกอบตามทำนองเพลงที่ได้ยิน
๓. ครูนำเสนอแผนภูมิตัวโน้ตดนตรีบนบรรทัดห้าเส้น เพลงดาวน้อย ด้วยรูปแบบจากการบันทึกสำเนาจากกระดานดำ หรือจากแผ่นโปสเตอร์ขนาดใหญ่หรือจากแผ่นใส หรือสไลด์

(ตามสภาพและอุปกรณ์การเรียนการสอนของแต่ละท้องถิ่น) เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวโน้ตและเสียงที่ครูปฏิบัติให้ได้ยิน

๔. ครูอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ทางโน้ตดนตรี เช่น บรรทัด ๕ เส้น ญูญแจ ซอล ชื่อโน้ต เครื่องหมายกำหนดจังหวะสองสี่ คีย์ของเพลง อย่างย่อๆ (เพราะบางเรื่องนักเรียนเคยผ่านมาแล้วจากหัวข้ออื่นๆ ในหนังสือ)

๕. นักเรียนหาวิธีการปรับปรุงการร้องออกเสียงให้แม่นยำและไพเราะยิ่งขึ้น หลังจากที่ได้ครูฝึกให้ร้องร่วมกันหลายเที่ยวแล้ว

๖. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นสี่กลุ่ม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นทางทักษะและความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้โน้ตดนตรียิ่งขึ้น โดยกำหนดให้

กลุ่มที่ ๑ อภิปรายคำของตัวโน้ต ความยาวสั้นของเสียงและระดับเสียงของโน้ตแต่ละตัว ชื่อโน้ตบนบรรทัด ๕ เส้น สัญลักษณ์ทุกแบบที่ปรากฏในบทเพลงดาวน้อย และให้ช่วยกันคัดลอกหรือเขียนโน้ตดนตรีบนกระดาษเขียนโน้ตให้ถูกต้องสวยงามและสะอาด

กลุ่มที่ ๒ ฝึกการนับจังหวะและร้องออกเสียงโน้ตดนตรีพร้อมไปกับผู้นำกลุ่ม ๑ คน ซึ่งให้จังหวะหรืออ่านเพลงประกอบตัวอย่างแม่นยำและถูกต้องตามจังหวะความเร็ว ช้า

กลุ่มที่ ๓ ฝึกหัดใส่คำร้องให้ถูกต้องตามโน้ตดนตรี โดยคำนึงถึงความชัดเจนทางจังหวะตรงกับทำนองเพลงที่ครูให้และความถูกต้องทางอักขรวิธี วรรคตอนการร้องออกเสียง

กลุ่มที่ ๔ ช่วยกันหาวรรคตอนของเพลง ตำแหน่งที่ต้องหายใจระหว่างวรรคเพลง การสร้างอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความเข้มแข็ง ความอ่อนหวาน โดยใช้ความเร็วช้า ดัง-ค่อย เน้น ฯลฯ เป็นแนวทางสร้างอารมณ์

๗. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานกลุ่มอย่างสั้น ๆ และช่วยกันอภิปรายถึงคุณค่าและประโยชน์ของการเรียนเรื่องนี้

๕. สื่อและอุปกรณ์

๑. เครื่องดนตรีสากลที่ครูสามารถเล่นได้ มีมาตรฐานดี จำนวน ๑ ชิ้น
๒. แผ่นภาพ แผ่นโปสเตอร์ สไลด์ หรือกระดานดำ ที่มีโน้ตดนตรีเพลงดาวน้อย
๓. อุปกรณ์เครื่องประกอบจังหวะที่นักเรียนจัดทำมาเอง หรือที่ครูผู้สอนจัดเตรียมไว้ให้เท่าจำนวนนักเรียนในชั้น
๔. หนังสือแบบเรียน
๕. เครื่องเขียนและกระดาษเขียนโน้ตดนตรีสากล บรรทัด ๕ เส้น ขนาดพอเหมาะ
๖. เครื่องเล่นเทปเพลง พร้อมม้วนเทปที่บันทึกเพลงดาวน้อยไว้แล้ว (ใช้กรณีเป็นอุปกรณ์แทนครูที่มีอุปสรรคในการปฏิบัติทำนองเพลงนี้)

๖. การประเมินผล

๑. ใช้การสังเกตพฤติกรรมการเรียนที่มีความชื่นชม ทักษะในการอ่านโน้ต ความเข้าใจและการแสดงออก

๒. ผลงานนำเสนอของนักเรียนในแต่ละกลุ่มโดยพิจารณาให้นำหนักคะแนนดังนี้ คะแนนเพื่อความชื่นชม ๔๐% คะแนนทักษะในการอ่านร้องโน้ต ๔๐% ความเข้าใจและการแสดงออก ๒๐% (ดูรายละเอียดในหลักการประเมินผล)

๗. กิจกรรมเสนอแนะ

๑. นักเรียนทุกคนควรมีโอกาสได้ชมการแสดงดนตรีที่มีการใช้โน้ต เพื่อให้เห็นความสำคัญของการเรียนโน้ตดนตรีสากล

๒. นักเรียนควรหาบทเพลงจากแหล่งความรู้ทางดนตรีสากล ที่มีระดับความยาก-ง่าย สามารถอ่านได้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ นี้ และคัดลอกเก็บไว้แลกเปลี่ยนกันชมจำนวนหนึ่ง ประมาณ ๒-๓ เพลง ขนาดความยาวไม่ต้องมาก เพื่อเพิ่มทักษะในการอ่าน ฟัง และเขียนโน้ตดนตรีต่อไป

หมายเหตุ แผนการสอนเรื่องนี้ให้ใช้ภายหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการเรียนหัวข้อที่เป็นพื้นฐานมาก่อนแล้ว คือ ดนตรีกับธรรมชาติ การเกิดเสียง เสียงร้องของมนุษย์ เสียงจากเครื่องดนตรี จังหวะ การอ่านวงเพลงและโน้ตจังหวะ

๔.๖ หลักการประเมินผล

การประเมินผลการเรียนทางดนตรีสากล เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนมากพอ ๆ กับการประเมินผลงานทางศิลปะทั่วไป คือ ต้องอาศัยองค์ประกอบ เช่น การสังเกตของครู อุปกรณ์ การทดสอบ แบบทดสอบ หรือแม้แต่การตีความค่าผลงาน เป็นต้น บ่อยครั้งที่ไม่ว่าจะคิดค่าออกมาเป็นตัวเลขได้อย่างชัดเจน จึงต้องอาศัยความเข้าใจและความชำนาญในการวิเคราะห์ผลการเรียนของนักเรียนว่าตรงกับวัตถุประสงค์ในการวัดหรือไม่ ว่าวัดอะไรเป็นเป้าหมายหลัก และอะไรเป็นเป้าหมายรอง

สำหรับการประเมินผลการเรียนของนักเรียนในหมวดดนตรีสากล ศี ๑๐๑ - ศี ๑๐๒ วิชาศิลปะกับชีวิต มีจุดประสงค์เรียงลำดับตามความสำคัญดังต่อไปนี้คือ

๑. เพื่อความชื่นชม
๒. เพื่อทักษะและความชำนาญ
๓. เพื่อความเข้าใจและการแสดงออก

จุดประสงค์ทั้ง ๓ ประการ มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันอย่างแยกกันไม่ได้ เนื่องจากเป็นวัตถุประสงค์ซึ่งเกิดจากการสอนสมัยใหม่ ที่ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และจากกระบวนการของกลุ่มเป็นหลัก ครูผู้สอนจะทำหน้าที่กระตุ้น เสนอแนะ ให้ความสนับสนุนและข้อมูลต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น เพื่อบรรลุผลของจุดประสงค์เท่านั้น ไม่ใช่แบบสอนความรู้ทั้งหมด นักเรียนมีส่วนมากที่สุดในการเรียนรู้

ดังนั้น นำหนักคะแนนที่ครูพึงให้และประเมินตามเนื้อหารายละเอียดในหนังสือแบบเรียน จึงควรเป็นดังนี้

๑. เพื่อความชื่นชม ๔๐%
๒. เพื่อทักษะและความชำนาญ ๔๐%
๓. เพื่อความเข้าใจและการแสดงออก ๒๐%

๑. เพื่อความชื่นชม

๑.๑ เกิดความเข้าใจและเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างดนตรีและธรรมชาติ	= ๑๐%
๑.๒ ความสามารถในการฟัง แยกแยะเสียงดนตรีจากสิ่งแวดล้อมได้	= ๑๐%
๑.๓ ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่ม	= ๑๐%
๑.๔ สมาธิและความตั้งใจในการทำกิจกรรมตามลำพัง	= ๕%
๑.๕ มีคุณสมบัติของนักฟังและผู้ชมที่ดี	= ๕%

รวมน้ำหนักคะแนน ๔๐%

๒. เพื่อทักษะและความชำนาญ

๒.๑	ความสามารถทางการร้องออกเสียงจากโน้ตดนตรีสากล	= ๑๐%
๒.๒	ทักษะทางด้านทฤษฎีโน้ตดนตรีสากล การเขียน การอ่าน	= ๑๐%
๒.๓	ลักษณะการร้องเพลงที่ถูกต้อง น้ำเสียง ท่าทาง การหายใจ จังหวะ และความไพเราะ	= ๑๐%
๒.๔	การอ่านวงเพลงให้ถูกต้องตามโน้ตจังหวะดนตรี	= ๕%
๒.๕	ความชำนาญในการฟังเสียงดนตรีและร้องออกเสียงได้แม่นยำและว่องไว	= ๕%
รวมน้ำหนักคะแนน		๔๐%

๓. เพื่อความเข้าใจและการแสดงออก

๓.๑	ทางด้านจังหวะดนตรี	= ๕%
๓.๒	ทางด้านทำนองเพลง	= ๕%
๓.๓	ทางด้านเสียงประสาน	= ๕%
๓.๔	ทางด้านอารมณ์ความรู้สึก	= ๕%
รวมน้ำหนักคะแนน		๒๐%

เพื่อความสะดวกและทำให้การประเมินผลมีความเที่ยงตรง จึงควรทำการประเมินผลทุกครั้ง เมื่อจบสิ้นการเรียนการสอนในแต่ละคาบเวลา ซึ่งสามารถจัดวิธีการประเมินได้หลากหลาย คือ ครูสามารถ

๑. ทำการประเมินผลโดยยึดถือผลงานของนักเรียน
๒. ประเมินผลโดยอาศัยแบบทดสอบที่ครูหรือกลุ่มครูสร้างขึ้นมาจากเนื้อหา รายละเอียด
ในหนังสือแบบเรียน
๓. ประเมินโดยวิธีสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
๔. ประเมินผลโดยใช้ผสมบางหัวข้อหรือรวมกันทั้งหมดจากข้อ ๑ ถึงข้อ ๓

๔.๗ แหล่งวิทยาการทางดนตรีสากล

๑. ห้องสมุดกลางและห้องสมุดคณะของมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏทุกแห่งที่มีการ
เปิดสอนวิชาดนตรีเป็นวิชาเอก

๒. ห้องสมุดดนตรี หอสมุดแห่งชาติ
๓. ห้องสมุดยูทูเ
๔. ห้องสมุดบริติช เคาน์ซิล
๕. สถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน
๖. สมาคมฝรั่งเศส
๗. ห้องสมุดดนตรีโรงเรียนดนตรีของเอกชนทุกแห่ง
๘. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๙. ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๑๐. ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
๑๑. กองการสังคีต งานดุริยางค์สากล กรมศิลปากร
๑๒. สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๑๑
๑๓. มูลินีฮิงกอกซิมโฟนี ออร์เคสตรา
๑๔. มูลินีซีไย้ง ลิมทองกุล
๑๕. สถานีวิทยุจุฬา คลื่นเอฟ เอ็ม ๑๐๑.๕ MKZ.
๑๖. กองดุริยางค์ กรมตำรวจ
๑๗. กองดุริยางค์ กองทัพบก
๑๘. กองดุริยางค์ กองทัพเรือ
๑๙. กองดุริยางค์ กองทัพอากาศ

ภาคผนวก

กิจกรรมศิลปะ ในการอบรมครูผู้สอนศิลปะทั่วประเทศของกรมวิชาการ

“ศิลปะแสนสนุก เราเป็นสุขเพราะทำงาน” เสียง (คีตกรรม) ท่าทาง (นาฏกรรม) และ ภาพ (ศิลปกรรม) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันได้ หรือจะแยกจากกันเป็นเอกเทศก็ได้ ตามความพอใจ แต่เป็นศาสตร์อยู่ในแขนงเดียวกัน คือ ศิลปกรรมศาสตร์ ที่มุ่งสู่ความชื่นชม ปฏิยันธ์

"วิทยากร สีนแก่น สร้างสรรค์ศาสตร์ คือปกรม" ภาพ - เสียง - การเคลื่อนไหว จากธรรมชาติสู่ศิลปะ
โดยมีมือมนุษย์คิดสรรค์ทำในสิ่งที่งดงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป

"คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น" ตาตุ - มือจับ - ขยับท่าทาง อย่างมีศิลปะนั้น จะต้องทำอย่างไร

“ศิลปะแสนงาม คือ ความดี” ภาพเขียน และการตกแต่งสถานที่ให้งดงาม เป็นคุณค่าที่มีมนุษย
ที่มีอารยธรรมอย่างหนึ่ง

บรรณานุกรม

- การฝึกหัดครู, กรม **สุนทรียภาพ**, เอกสารนิเทศการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู
โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๒๕๒๐
- ไชแสง สุชะวันนะ. **สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีตะวันตก** ฉบับได้รับรางวัลชนะเลิศจากจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ม.ป.ป.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน, กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน
แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ : กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๓๑
- ครูเงิน (นามแฝง) **เพลงไทยตามนโยบายปฏิวัติ**, กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, ๒๕๒๕.
- เจริญศรี วีระวานิช. **คู่มือการสอนและการจัดการแสดง**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ : ชวินและคณะ,
๒๕๒๖
- จินดา ดวงจินดา, ป้า, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คนตา, ๒๕๒๕.
- จุฬาลงกรณ์, มหาวิทยาลัย, แถบเสียงคำบรรยายสังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย ครั้งที่ ๕ เรื่อง
เครื่องดีด สี ดี เป่า, กรุงเทพมหานคร : สถานีวิทยุจุฬาฯ, ๒๕๒๒ - ๒๕๒๓
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. **สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย**, ขอนแก่น : โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.
- ชมรมดนตรีสดวิทยา, **ดนตรีไทย**, กรุงเทพฯ : กักตุนโยการพิมพ์, ๒๕๒๓.
- ชิน ศิลปบรรเลง และลิขิต จินดาวัฒน์. **ดนตรีไทยศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๑.
- ทดลองคิด ประดิษฐ์สนุก สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์** – making Movable Toys, กรุงเทพฯ : บริษัท ซีเอ็ด-
ยูเคชั่น จำกัด, ๒๕๓๑
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. **ดนตรีไทย โครงสร้าง อภิธานศัพท์ และสารสังเขป**, กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ
กรมศิลปากร, ๒๕๒๒
- ทวีสิทธิ์ ไทวรจิตร. **สังคตินิยม**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒
- ธนิศ อยู่โพธิ์. **เครื่องดนตรีไทย**, พระนคร : โรงพิมพ์คิวพร, ๒๕๐๐
- _____ . ผู้เรียบเรียง. **เครื่องดนตรีไทย**, พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๑๑
- _____ . **เครื่องดนตรีไทยพร้อมด้วยตำนานการผสมวงดนตรี ปี่พาทย์ และเครื่องสาย**
กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๒๓
- ธนิศ อยู่โพธิ์. **ศิลปะละครและคู่มือนาฏศิลป์ไทย**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนคิวพร,
๒๕๑๖. (พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในงานฉลองพระชนม์ครบ ๕ รอบ พระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร)

- _____". **อธิบายนาฏศิลป์ไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๙๔
- น. ณ ปากน้ำ. **ความเข้าใจในศิลปะ**. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๓๑
- น. ณ ปากน้ำ. **สังสรรค์ศิลป์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๓
- บุญเยี่ยม แยมเมือง. **สุนทรีย์ะทางทัศนศิลป์**. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. **ร้อยกรองชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : ลิขสิทธิ์การพิมพ์, ๒๕๒๒.
- ผดุง ศิริวิรัตน์ และคณะ. **ศิลปะสำหรับครูมัธยม**. วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, ๒๕๒๑ (อัดสำเนา)
- พิชัย ปรัชญานุสรณ์. **ทฤษฎีดนตรีระดับเกรดหนึ่ง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พับลิคิสนสพวิทย์, ๒๕๓๗.
- พิชัย ปรัชญานุสรณ์. **ทฤษฎีดนตรีระดับเกรดสอง**. กรุงเทพฯ :พับลิคิสนสพวิทย์, ๒๕๓๓.
- _____ . **สู่โลกดนตรี**. กรุงเทพมหานคร : หนึ่งเจ็ดการพิมพ์, ๒๕๒๔
- พิระพงษ์ กุลพิศาล. **มโนภาพและการรับรู้ของศิลปะ** Conception and in Arts. หน่วยงานพิเศษกรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๑
- พึงจิตต์ สวามิภักดิ์. **ขับร้องสากล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๔
- พูนพิศ อมาตยกุล. **ดนตรีวิจักษ์**. กรุงเทพฯ : บริษัท รักศิลป์ จำกัด, ๒๕๒๔
- มนตรี ตราโมท. **"ความเป็นมาของดนตรีไทย."** ใน หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย ตอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทย. พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕
- _____ . **"ตะโพน"** ใน สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑๒. พระนคร, ๒๕๐๓ - ๒๕๐๔
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์. **พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาศิลปศาสตร์. **ไทยศึกษา Thai Studies หน่วยที่ ๘-๑๔ (ฉบับปรับปรุง)** รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๓๗
- ยศนันท์ แยมเมือง. **การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือส่งเสริมการเรียนรู้การสอนวิชาศิลปะนิยมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามเกณฑ์ของคุณค่า ที่ระบุอยู่ในหลักสูตรการเรียนรู้ทางศิลปะปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พ.ศ. ๒๕๓๒
- วราวุธ สุวรรณฤทธิ์ และ ระพีพรรณ เทียมเดช. **๑๐๐ ปี เพลงเขมรไทยโยคกาญจนบุรี**. กาญจนบุรี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูกาญจนบุรี สหวิทยาลัยทาวรดี, ๒๕๓๑
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษา**. สารพัฒนาหลักสูตร (๔๒) สิงหาคม ๒๕๓๔, ๓-๑๒

- วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ การวิเคราะห์รูปแบบ นวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประ-
สิทธิภาพ ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. ๒๕๓๕
- _____ . คู่มือครูวาดภาพเขียนภาพ ศ ๑๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว. ๒๕๒๖.
- _____ . คู่มือครูองค์ประกอบศิลป์ ศ ๑๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
๒๕๒๖.
- _____ . คู่มือครูศิลปะพื้นฐาน ศ ๑๑๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
๒๕๒๖.
- _____ . หนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑ - ๒ ชั้นมัธยม-
ศึกษาปีที่ ๑ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. ๒๕๓๔
- _____ . หนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๒๐๓ - ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓ - ๔ ชั้นมัธยม-
ศึกษาปีที่ ๒ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. ๒๕๓๕
- _____ . หนังสือเรียนสังคมศึกษา ๑ ศ ๐๒๑ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา. ๒๕๒๖
- _____ . หนังสืออ่านเพิ่มเติมพระเจ้าอยู่หัว ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ชวนพิมพ์. ๒๕๓๐
- _____ . กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)
- วิมลโมลี. พระเทพ. ตำรายากกลางบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๒.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. แนวการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษา แผนกวิชาศิลปศึกษา วศ.ประสานมิตร.
๒๕๑๔
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร : วิมลวาริต. ๒๕๒๖.
- ศิลปากร, กรม. เกร็ดความรู้เรื่องดนตรีไทย. พระนคร : โรงพิมพ์อำนวยการ. ๒๕๐๕.
- _____ . บทเพลงของกรมศิลปากร. พระนคร. ๒๔๘๐ (พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ.
พิมพ์แจกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๔๘๐)
- _____ . ประชุมบทร้องเพลงไทยภาค ๓. พระนคร : โรงพิมพ์คิวพร. ๒๕๐๐.
- _____ . "ความเป็นมาของดนตรีไทย" ใน หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นบ้าน
อารยธรรมไทย ตอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทย. พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๕๑๕.
- _____ . ร่วง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร : กรมศิลปากร. ๒๕๐๓.

- ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา.** กระทรวงศึกษาธิการ. เพลงวิทยุโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์-
คุรุสภา, ๒๕๒๖.
- สงบ ลักษณะ. **จากหลักสูตร-สู่แผนการสอน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๔.
- สมศักดิ์ ภูววิภาดาพรรณ. **เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์-
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- สวิต ทับทิมศรี. **หนังสือเรียน ศ ๒๐๗ - ศ ๒๐๘ ดนตรีศึกษา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนาพานิช
จำกัด, ๒๕๓๑.
- สามัญศึกษา. กรม. **คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการวิชาศิลปศึกษา.** กรุง-
เทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓.
- _____. หน่วยศึกษานิเทศก์. **คู่มือการสอนวิชาศิลปศึกษา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์-
การศาสนา, ๒๕๒๐.
- สารานุกรมนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ **"วิสดู"** กรุงเทพฯ : บริษัท ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๔.
- สิ่งที่น่าทำ.** กรุงเทพฯ : บริษัท มาร์เก็ตติ้งมีเดียแอสโซซิเอตส์ จำกัด, ๒๕๓๒.
- สุชาติ สุทธิ **เรียนรู้การเห็น : พื้นฐานการวิจารณ์ทัศนศิลป์ (Learning To see : A foundation of
Visual Arts Criticism).** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.
- สุเชาว์ พลอยชุม. **สุนทรียศาสตร์ ปัญหาและทฤษฎีว่าด้วยการอ่าน และศิลปะ.** โรงพิมพ์-
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- เสฐียรโกเศศ. (นามแฝง). **เรื่องว่าทำเพลง.** พระนคร : โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๕๐๐.
- เสฐียรโกเศศ. **"เรื่องว่าทำเพลง".** ในหนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย
ตอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทย. พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕.
- เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. **หลอมน้ำใจให้ ครูบุญยงค์ เกตุคง.** กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ม.ป.ป. (บันทึก
ผลงานยิ่งใหญ่ให้ศิลปินแห่งชาติ).
- หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารการอบรมครูศิลปศึกษาแขนง
วิชาดนตรี ขับร้อง และพ้องร้อง. พระนคร, ๒๕๐๕.
- เอนก นาวิมูล. เพลงนอกศตวรรษ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.
- Criswell, Susie G. **Nature with Art : Classroom and Outdoor Art Activities with Natural History.**
Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Inc, 1987.
- Feldman, E.B. **Varieties of Visual Experience.** New York : Harry N. Abrams, Inc., 1987.
- Growing with Music.** New Jersey : Prentice-Hall Inc, Englewood 1966.

- Hoffer, Charles R. **Teaching Music in The Secondary School**. Wadsworth Publishing Company, 1989.
- John Adkins. Richardson **ART : THE WAY IT IS** Third edition New York : Harry N. Abrams, Inc., 1986.
- Mittler, Gene A. "Clarifying The Decision - making Process in Art." **Studies in Art Education**. 25 : 14 - 15, 1983.
- Stein, Leon. **Structure and Style. Summy** - Birchard Music. Princeton, New Jersey, 1979.
- Winslow, Robert, W. and Dallin, Leon. **Music Skills for Classroom Teacher**. W.M.C. Brawn Company, Publishers, 1958.
- Zimmerman, Evid. "Diagraph Analysis and Reconstruction of Broudy's Aesthetic Education Theory : An Exemplar for Aesthetic Education Theory Analysis and Construction. **Studies in Art Education**, 23 : 39 - 47, 1982.

รายชื่อคณะกรรมการจัดทำคู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ศ ๑๐๑ - ศ ๑๐๒
 ศิลปะกับชีวิต ๑ - ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑
 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

๑. อธิปไตยกรมวิชาการ (นางกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)	ที่ปรึกษา
๒. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสมาน ชาติยานนท์)	ที่ปรึกษา
๓. นางสาวสุรีย์ จิตกุล	ที่ปรึกษา
๔. นายศิลป์ ตราโมท	ที่ปรึกษา
๕. นางรัตติยะ จิกิตพงศ์	ที่ปรึกษา
๖. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา)	ที่ปรึกษา
๗. นายวิชัย วงษ์ใหญ่	ประธานกรรมการ
๘. นายพิชัย ปรัชญาอนุสรณ์	กรรมการ
๙. นายวิฑูรย์ โสแก้ว	กรรมการ
๑๐. นายศันันท์ แยมเมือง	กรรมการ
๑๑. นายปัญญา ทรงเสรี	กรรมการ
๑๒. นายอนันต์ สบฤกษ์	กรรมการ
๑๓. นางสาวนวิรัตน์ กล้ายประยงค์	กรรมการ
๑๔. นางสาวทัศนีย์ ประสมเพชร	กรรมการ
๑๕. นางวณี ลัดดาภิรม	กรรมการ
๑๖. นางกาญจนา เตชะฉนิชย์	กรรมการ
๑๗. นายประเมษฐ์ บุญยะชัย	กรรมการ
๑๘. นางบุญนาถ จำประยูร	กรรมการ
๑๙. นางวรรณณา โยอาภิรม	กรรมการ
๒๐. นางพยงค์ ทองหลิม	กรรมการ
๒๑. นายสุเพียร สุนิหบุรณ	กรรมการ
๒๒. นายสมเจตน์ กาฬดิษฐ์	กรรมการ
๒๓. นายไพฑูรย์ บุญภาณนท์	กรรมการ
๒๔. นางสาวทองสุก ม่วงไหมทอง	กรรมการและเลขานุการ
๒๕. นางศรารัตน์ ลิ้มบุญย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒๔. นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ออกแบบปก

นายสมเจตน์ กาฬดิษฐ์

ภาพปก

นายชนะ ควณีย์

ออกแบบรูปเล่มภาพประกอบ

นางสาวสละ กัทวิทย์

นางสาวพรรณมณี ชูเชาว์

คณะกรรมการ

นางสาวทองสุข ม่วงไหมทอง

นางศรวิทย์ ลิ้นไพลย์

นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร

